

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Gabriela Vincencová

Trestné právo

2014

Publikácia bola vydaná a financovaná z prostriedkov ESF
v rámci národného projektu Profesijný a kariérový rast
pedagogických zamestnancov.
ITMS kód projektu 26120130002
ITMS kód projektu 26140230002

TRESTNÉ PRÁVO

Gabriela VINCENCOVÁ

Bratislava 2014

Obsah

Úvod	5
1 Trestné právo	7
2 Trestný zákon a jeho členenie	9
3 Páchateľ, spolupáchateľ a účastník trestného činu	15
4 Okolnosti vylučujúce trestnú zodpovednosť a protiprávnosť činu	16
5 Druhy sankcií	23
6 Poľahčujúce a priťažujúce okolnosti	38
7 Zánik trestnosti a trestu	40
8 Osobitné ustanovenia o stíhaní mladistvých	43
9 Výklad pojmov	48
10 Druhá časť: Osobitná časť trestného zákona	50
11 Trestný poriadok a jeho členenie	54
12 Výkon trestného súdnictva	56
13 Predsúdne konanie	60
14 Súdne konanie	64
Zoznam použitej literatúry	71

Úvod

Trestné právo je ďalší z učebných zdrojov, ktoré sú vytvorené k akreditovaným programom kontinuálneho vzdelávania zameraným na oblasť práva. Nesie rovnomený názov ako vzdelávací program a je vypracovaný pre kategóriu učiteľ pre nižšie stredné vzdelávanie, úplné stredné všeobecné vzdelávanie, úplné stredné odborné vzdelávanie, učiteľ pre vyššie odborné vzdelávanie, učiteľ pre kontinuálne vzdelávanie.

Vhodný je predovšetkým pre vyučovacie predmety občianska náuka, náuka o spoločnosti (názov vyučovacieho predmetu uvádzame v súlade s názvom, ktorý bol platný a použitý v čase vydania rozhodnutia o akreditácii), právna náuka a právo, v ktorých sa rozvíja právne vedomie a právna zodpovednosť.

Trestné právo ako odvetvie verejného práva prešlo v súčasnosti novelizáciou. Účelom novely trestného zákona (TZ) je eliminácia rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu s cieľom posilniť boj proti extrémizmu prostredníctvom efektívnejšieho opatrenia a vyšetrovania extrémistickej trestnej činnosti. Novela znižuje dolnú hranicu trestnej sadzby pri drogových trestných činoch s cieľom umožniť súdu ukladať podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom namiesto nepodmieneného trestu odňatia slobody u páchatelov, ktorí nie sú dílermi drog, ale výhradne ich užívatelmi. Novela zákona č. 300/2005 Z. z. (trestný zákon) obsahuje témy o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracoviskách, stavovských organizáciách v zdravotníctve, ako aj zmeny v trestných činoch prostitúcie, sexuálneho zneužívania, vykorisťovania detí, detskej pornografie, obchodovania s ľuďmi. Zároveň sa novelizáciou zavádzajú zmeny v Trestnom poriadku, v rámci ktorého boli vytvorené podmienky na zvýšenú ochranu detských obetí s možnosťou obmedziť konfrontácie s obvinenými u detských obetí, na ktorých bol spáchaný trestný čin obchodovania s ľuďmi alebo niektorý z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti.

Cieľom je minimalizovať riziko sekundárnej viktimizácie detských obetí a zabrániť priamemu kontaktu s páchatelom v rámci konfrontácie. Taktiež boli vytvorené podmienky pre príslušné vnútroštátne orgány, ktoré novelizáciou Trestného poriadku získali oprávnenie trestne nestíhať ani neukladať obetiam obchodovania s ľuďmi tresty za ich účasť na trestnej činnosti, ak boli na páchanie tejto trestnej činnosti donútení. V tomto ohľade bola zavedená osobitná úprava na zastavenie trestného stíhania prokurátorom.

Vzhľadom na rozsiahlosť problematiky učebný zdroj obsahuje základné informácie, ktoré budú v priebehu vzdelávania rozširované lektorom. Vzdelávací program má 60 vyučovacích hodín, 56 hodín sa bude realizovať prezenčnou formou a 4 hodiny formou dištančnou.

Výstupom dištančnej formy vzdelávania je písomne vypracovaný návrh aktivít (2), ktoré učiteľ aplikuje priamo na vyučovacej hodine. Učebný zdroj obsahuje okrem odbornej teórie aj praktické aktivity.

Ich cieľom je dosiahnuť, aby sa rozsiahla právnická problematika osvojovala čo najlepšie.

Veríme, že učebný zdroj *Trestné právo* bude vhodnou pomôckou pre všetkých pedagógov, ktorí sa zúčastnia vzdelávania.

Prajeme príjemné a užitočne strávené chvíle na vzdelávaní.

Autorka

1| Trestné právo

Z hľadiska postavenia v právnom poriadku SR patrí k odvetviam *verejného práva*. Jeho poslaním je ochrana práv fyzických a právnických osôb, ochrana základných spoločenských hodnôt a ochrana ústavného zriadenia SR pred spoločensky najnebezpečnejšími konaniami (trestnými činmi), ktorých znaky sú uvedené v trestnoprávných normách. Obsah spoločenských vzťahov (pravidiel správania sa), ktoré sú predmetom ochrany trestného práva, je regulovaný právnymi normami iných právnych odvetví (občianskeho práva, obchodného práva, rodinného práva, správneho práva, ústavného práva ap.). Právne normy jednotlivých právnych odvetví vymedzujú práva a povinnosti účastníkov právnych vzťahov a upravujú aj systém uplatnenia zodpovednosti voči tomu z účastníkov právneho vzťahu, ktorý tieto práva a povinnosti poruší (dopustí sa protiprávneho správania).

Cieľom uplatnenia právnej zodpovednosti je obnoviť stav pred porušením práva alebo povinnosti, nahradiť ujmu tomu účastníkovi právneho vzťahu, ktorý bol porušením práva alebo povinnosti poškodený, prípadne poskytnúť mu určité zadosťučinenie (vlastník veci sa napríklad môže žalobou na súde v občianskom súdnom konaní domáhať vydania svojej veci od osoby, ktorá sa jej protiprávne zmocnila, a ak mu v súvislosti s takýmto protiprávnym konaním žalovaného vznikla škoda, môže žiadať jej náhradu).

Cieľom trestného práva je ochrana spoločnosti a jednotlivcov pred páchaním spoločensky najnebezpečnejších protiprávných činov (trestných činov) tým, že sa ich páchatelom zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti a bude sa na nich výchovne pôsobiť, aby v budúcnosti viedli riadny život.

Trestné právo je súhrn právnych noriem, ktoré chránia štát a občanov pred nežiaducim konaním. Trestné právo je publikované v trestnom zákone (trestné právo hmotné) a v Trestnom poriadku (trestné právo procesné).

1.1| Predmet trestného práva

Trestné právo hmotné – vymedzuje, čo je trestný čin, stanovuje podmienky trestnej zodpovednosti i beztrestnosti, druhy sankcií, spôsob ich ukladania a výkonu.

Trestné právo procesné – upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov, práva a povinnosti obvineného, ako i ďalších osôb zúčastnených na konaní tak, aby trestné činy boli náležite zistené a páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní.

1.2| Funkcie trestného práva

Ochranná funkcia – trestné právo je charakterizované ako krajný prostriedok ochrany spoločnosti. Nastupuje v prípade, ak sa ostatné právne prostriedky ukázali ako neúčinné.

Regulatívna funkcia – trestné právo reguluje spoločenské vzťahy tým, že ustanovuje podmienky trestnej zodpovednosti i beztrestnosti, zakotvuje podmienky ukladania trestov a ochranných opatrení, ustanovuje podmienky zániku trestnosti a trestu.

Preventívna funkcia – úlohou trestného práva je predchádzať, zamedziť páchaniu trestných činov a trestnej činnosti rôznymi formami: besedami, prednáškami, masovokomunikačnými prostriedkami, účasťou verejnosti na súdnych pojednávaniach.

Represívna funkcia – smeruje k ochrane chránených záujmov výlučne individuálne, a to pôsobením na páchatela trestného činu uložením trestu alebo ochranného opatrenia.

1.3| Pramene trestného práva

K prameňom trestného práva patrí Ústava SR, medzinárodné zmluvy, právne akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie, zákony, rozhodnutia prezidenta o amnestii, nálezy ústavného súdu.

2| Trestný zákon a jeho členenie

Trestný zákon sa člení na:

- *Prvú časť: Všeobecná časť*
- *Druhú časť: Osobitná časť*
- *Tretiu časť: Spoločné, prechodné a záverečné ustanovenia.*

PRVÁ ČASŤ: VŠEOBECNÁ ČASŤ

2.1| Pôsobnosť trestného zákona

Trestný zákon vymedzuje:

Časovú pôsobnosť – trestnosť činu a ukladanie trestu sa posudzuje podľa zákona účinného v čase, keď bol trestný čin spáchaný. Retroaktivita (spätná pôsobnosť) je vylúčená, ak by to bolo pre páchatela nepriaznivejšie. Použitie retroaktivity je povinné, ak je to pre páchatela priaznivejšie. Ak v čase medzi spáchaním činu a vynesení rozsudku nadobudnú účinnosť viaceré zákony, trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona, ktorý je pre páchatela priaznivejší.

Územnú pôsobnosť (zásada teritoriality) – trestnosť všetkých činov, ktoré boli spáchané na území Slovenskej republiky (SR), sa posudzuje podľa trestného zákona. Páchatelom môže byť slovenský občan alebo cudzinec, ktorý má na území SR trvalý pobyt, alebo cudzinec, ktorý nemá na území SR trvalý pobyt. Územie republiky je časť zemského povrchu. Zahŕňajú sa doň aj vody a priestor pod zemským povrchom, ako aj nad ním, vzdušný priestor až po priestor kozmický. Od územia iných štátov je oddelené štátnymi hranicami. Trestnosť činu sa podľa trestného zákona posudzuje, aj keď bol spáchaný mimo územia SR, napr. na palube lode plávajúcej pod štátnou vlajkou SR alebo na palube lietadla zapísaného v registri lietadiel SR.

Osobnú pôsobnosť (zásada personality) – pôsobnosť trestného zákona sa vzťahuje na občanov SR alebo cudzincov, ktorí majú na území SR trvalý pobyt. Cudzincom je aj osoba bez štátnej príslušnosti. Nezáleží na tom, kde bol čin spáchaný – či na území SR alebo mimo jej územia.

Pôsobnosť podľa medzinárodných zmlúv – trestnosť činu sa posudzuje podľa trestného zákona aj vtedy, ak to ustanovuje medzinárodná zmluva. Zmluva musí byť ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom a SR je ňou viazaná. (Zdroj: www.aspi.sk)

2.2| Základy trestnej zodpovednosti

Podstatou trestnej zodpovednosti je právny vzťah medzi štátom a páchatelom trestného činu. Obsahom tohto právneho vzťahu je právo štátu potrestať páchatela trestného činu a povinnosť páchatela trestného činu podrobiť sa trestu. Podmienkou vzniku trestnej zodpovednosti je spáchanie trestného činu. (Zdroj: www.aspi.sk)

2.3| Pojem a druhy trestných činov

Trestný čin – je protiprávny čin, ktorého znaky sú uvedené v trestnom zákone, ak tento zákon neustanovuje inak. Súbor znakov uvedených v trestnom zákone, ktorý označuje určité konanie ako trestný čin, sa nazýva skutková podstata trestného činu. Okrem naplnenia týchto formálnych znakov musí byť takýto čin aj nebezpečným pre spoločnosť. To znamená, že musí ísť o protiprávne a spoločensky škodlivé správanie. Trestný čin zahŕňa v sebe *fyzickú* i *psychickú* zložku. Ak jedna z nich chýba, nejde o konanie v zmysle trestného práva (napr. niekto inému vedie ruku, aby nalial niekomu jed do nápoja – fyzické donútenie). Konaním sa rozumie aj opomenutie takého konania, ktoré bol páchatel povinný vykonať (napr. vyživovacia povinnosť, spravovanie cudzieho majetku).

Druhy trestných činov – prečiny, zločiny.

Prečin je trestný čin spáchaný z nedbanlivosti alebo úmyselný trestný čin, za

ktorý trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody, pričom horná hranica trestnej sadzby neprevyšuje 5 rokov. Ak závažnosť prečinu je nepatrná, nejde o prečin.

Zločin je úmyselný trestný čin, ktorého horná hranica trestnej sadzby pre-
vyšuje 5 rokov.

Obzvlášť závažný zločin – je taký, za ktorý trestný zákon ustanovuje trest
odňatia slobody, pričom dolná hranica trestnej sadzby je najmenej 10 rokov.

Spôsoby spáchania trestných činov

Trestné činy môžu byť spáchané *verejne, so zbraňou, vlámaním, lŕťou, násilím, použitím nátlaku* a pod.

2.3.1| Vývojové štádiá trestnej činnosti

1. príprava, 2. pokus, 3. dokonanie a dokončenie trestného činu.

Príprava na zločin je prvým štádiom trestnej činnosti. Prípravou sa rozumie konanie, pri ktorom sa úmyselne vytvárajú podmienky na spáchanie zločinu – *organizovanie zločinu, zadovážovanie* (napr. krádež auta alebo zbrane na bankovú lúpež) alebo *prispôsobovanie prostriedkov* (napr. úprava zbrane tlmícom, úprava kľúča, aby sa uľahčilo jeho použitie na spáchanie zločinu) alebo *nástrojov na jeho spáchanie, v spolčení* (dohoda 2 alebo viacerých osôb), *zhluknutí* (spojenie najmenej 3 osôb) a pod., pričom nedôjde k pokusu ani dokonaniu zločinu. Príprava na zločin je trestná podľa takej trestnej sadzby, ktorá je určená za zločin, ku ktorému smerovala. Trestnosť prípravy na zločin zaniká *dobrovoľným upustením od ďalšieho konania smerujúceho k spáchaniu zločinu alebo dobrovoľným oznámením prípravy* (o dobrovoľnosť nejde, ak páchatel upustil od konania, resp. prípravu oznámil pod vplyvom prekážky alebo z obavy z odhalenia). Oznámenie treba urobiť orgánu činnému v trestnom konaní, policajnému zboru. Vojak má oznámenie urobiť aj svojmu nadriadenému alebo služobnému orgánu. Osoba vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby aj príslušníkovi Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Pokus trestného činu je ďalšie vývojové štádium trestnej činnosti. Je možný pri prečine ako aj pri zločine. O pokus ide vtedy, ak bolo uskutočnené konanie, ktoré bezprostredne smeruje k dokonaniu trestného činu. Páchatel sa dopustil takéhoto konania v úmysle spáchať trestný čin, ale k dokonaniu

trestného činu nedošlo. Trestnosť pokusu trestného činu zaniká, ak páchatel dobrovoľne upustil od ďalšieho konania potrebného na dokonanie trestného činu alebo urobil o pokuse trestného činu oznámenie orgánu činnému v trestnom konaní alebo policajnému zboru. Osobitnými prípadmi pokusu sú pokus *na nespôsobilom predmete útoku* (napríklad pokus vraždy na mŕtvej osobe); pokus *nespôsobilými prostriedkami* (napríklad použitie „slepých nábojov“). Trestnosť pokusu zaniká za rovnakých podmienok ako pri príprave na zločin.

Dokonaný trestný čin je čin, ktorý páchatel spáchal. Týka sa prečinu aj zločinu.

2.3.2| Zavinenie

Zavinenie je vnútorný psychický vzťah osoby k jej konaniu a k jeho následkom.

Úmysel

Zavinenie môže mať formu *úmyslu*, ktorá je vybudovaná na *vedomostnej* a *vôľovej zložke*. Podľa stupňa naplnenia *vôľovej zložky* rozlišujeme – *priamy úmysel*, *nepriamy úmysel*.

Priamy úmysel – páchatel chcel spôsobom uvedeným v tomto zákone porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom. Vedel, že svojím konaním môže takéto porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, a pre prípad, že ho spôsobí, bol s tým uzrozumený.

Nepriamy úmysel – páchatel nechcel priamo porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom, ale bol uzrozumený s tým, že takéto porušenie alebo ohrozenie nastane.

Nedbanlivosť je ďalšou formou zavinenia. Pri nedbanlivosti vystupuje len *vedomostná zložka* zavinenia. Podľa stupňa prítomnosti vedomostnej zložky rozlišujeme nedbanlivosť *vedomú* a *nevedomú*.

Vedomá nedbanlivosť – páchatel má vedomosť, že môže spôsobiť určité následky, ktoré síce nechce spôsobiť, ale bez primeraných dôvodov sa spoľiehal, že následky nenastanú.

Nevedomá nedbanlivosť – páchatel nemá vedomosť, avšak vedieť mal a mohol, že svojím konaním môže porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom. (Zdroj: www.aspi.sk)

AKTIVITA č. 1

Názov: Dopĺňovačka

Cieľ: Formou dopĺňovačky zopakovať jednotlivé pojmy z vybraných tém – trestné právo, trestný zákon a jeho členenie, pojem a druhy trestných činov.

Kľúčové kompetencie: komunikačné, kognitívne – riešenie problémov, logické myslenie

Pomôcky: hárky s tabuľkou na dopĺňovanie, perá, zadania na dopĺňovanie, učiteľ – hárok (na tabuli, interaktívnej tabuli) s riešením dopĺňovačky

Práca v triede: individuálna

Čas: 10 – 15 minút

Postup: Každý z vás dostane tabuľku spolu so zadaniaami.

Podľa zadania vpíšete do tabuľky pojem, ktorý uvedené zadanie vystihuje. Vašou úlohou bude doplniť do tabuľky jednotlivé pojmy tak, aby vám vyšla tajnička. Do štvorčekov vpisujete jednotlivé písmená. Písmeno CH vpíšete spolu do jedného štvorčeka. Farebná časť tabuľky predstavuje miesto, kde sa nachádza riešenie dopĺňovačky.

Reflexia: Ako sa mi pracovalo? Boli zadania zrozumiteľné? Poznám dostatočne význam jednotlivých pojmov?

Záver: Učiteľ pri riešení dopĺňovačky so žiakmi opakuje jednotlivé pojmy i tému, v ktorej sa pojmy vyskytli. Zároveň s nimi zopakuje i slovné spojenie, ktoré tvorí tajničku (príloha k aktivite č. 1 – riešenie). Vyhodnotí prácu žiakov i najlepšieho riešiteľa.

1.																			
2.																			
3.																			
4.																			
5.																			
6.																			
7.																			
8.																			
9.																			
10.																			
11.																			
12.																			

1. Trestné činy, ktoré boli spáchané na území SR, sa posudzujú podľa trestného zákona SR, tým sa uplatňuje jedna zo zásad trestného zákona. Napíš príslušnú zásadu.
2. Trestný zákon sa vzťahuje na občanov SR, ale aj na cudzincov, ktorí majú trvalý pobyt na území SR, pretože sa uplatňuje jedna zo zásad trestného zákona. Doplň danú zásadu.
3. V prípade, že trestné právo pôsobí na páchatela trestného činu uložením trestu alebo ochranného opatrenia, pôsobí obranne, potláča tak činnosť páchatela trestnej činnosti, naplňa určitú funkciu trestného práva. Napíš pomenovanie opísanej funkcie trestného práva.
4. Páchatel mal v úmysle spáchať trestný čin, ale trestný čin dokonaný nebol. Uveďte názov vývojového štádia trestnej činnosti.
5. Jednou z funkcií trestného práva je predchádzať, zmierňovať páchanie trestných činov aj uskutočňovaním rôznych odborných besied, prednášok, návštevou verejných súdnych pojednávaní, a tak budovať právne vedomie. Napíš pomenovanie opísanej funkcie trestného práva.
6. Trestný čin spáchaný z nedbanlivosti alebo úmyselný trestný čin, za ktorý je možné stanoviť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou 5 rokov. Uveď názov trestného činu.
7. Doplň názov odvetvia práva, ktoré zahŕňa štátne právo, správne právo, trestné právo, finančné právo.
8. Ústava SR, medzinárodné zmluvy, právne akty Európskych spoločenstiev a EÚ sú veľmi dôležitými právnymi dokumentmi. Uveď pomenovanie týchto zdrojov pre naše trestné právo.
9. Páchatel svojím konaním chcel porušiť alebo ohroziť záujem chránený trestným zákonom a vedel, že svojím konaním takéto porušenie alebo ohrozenie môže spôsobiť a pre prípad, že ho spôsobí, bol s tým uzročený. Uveďte, aká pohnútkou viedla páchatela spôsobiť určité škodlivé následky?
10. Napíš jednu z funkcií trestného práva.
11. Nedbanlivosť, pri ktorej páchatel má vedomosť, že svojím konaním môže spôsobiť určité následky, ktoré síce nechce spôsobiť, ale bez primeraných dôvodov sa spolieha, že následky nenastanú. Doplň, o akú nedbanlivosť ide v uvedenej časti?
12. Úmyselný trestný čin, ktorého horná hranica trestnej sadzby prevyšuje 5 rokov. Napíš názov uvedeného trestného činu.

Riešenie aktivity č. 1

1. teritoriality; 2. personality; 3. represívna; 4. pokus; 5. preventívna; 6. prečin; 7. verejné právo; 8. pramene; 9. priamy úmysel; 10. ochranná; 11. vedomá; 12. zločin.

Tajnička: *trestné právo*

3| Páchateľ, spolupáchateľ a účastník trestného činu

Páchateľ

Páchateľom trestného činu môže byť len fyzická osoba. Páchateľom trestného činu je ten, kto trestný čin spáchal sám. Páchateľom (alebo spolupáchateľom) trestného činu môže byť len trestne zodpovedná fyzická osoba.

Trestný zákon stanovuje dve všeobecné podmienky trestnej zodpovednosti: *vek a príčetnosť*. Pre vznik trestnej zodpovednosti musí fyzická osoba v čase spáchania skutku spĺňať obe podmienky.

Spolupáchateľ

Ak trestný čin spáchajú spoločným konaním dvaja alebo viacerí páchatelia (spolupáchatelia).

Osoba, ktorá sa podieľala na spáchaní trestného činu, zodpovedá sa tak, ako keby trestný čin spáchala sama. Spolupáchateľstvo je možné vo všetkých vývojových štádiách trestného činu (príprava, pokus, dokonanie).

Účastník

Účastníkom na dokonanom trestnom čine alebo jeho pokuse je *organizátor; návodca; objednávateľ; pomocník*.

Organizátor – osoba, ktorá zosnovala alebo riadila spáchanie trestného činu. Na spáchaní trestného činu sa podieľala rozhodujúcim spôsobom.

Návodca – osoba, ktorá naviedla iného na spáchanie trestného činu.

Objednávateľ – osoba, ktorá iného požiadala o spáchanie trestného činu (spravidla za odplatu).

Pomocník – osoba, ktorá poskytla inému pomoc na spáchanie trestného činu. Pomocník môže zadovážiť prostriedky, odstrániť prekážky. Pomoc môže byť fyzická alebo psychická (tu môže ísť v niektorých prípadoch o návod) – rada, utvrdzovanie v predsavzatí, sľub pomôcť pri trestnom čine. (Zdroj: www.aspi.sk)

4| Okolnosti vylučujúce trestnú zodpovednosť a protiprávnosť činu

4.1| Okolnosti vylučujúce trestnú zodpovednosť

Okolnosti vylučujúce trestnú zodpovednosť – *nedostatok veku, nepričetnosť*.

Nedostatok veku – trestne zodpovedným páchatelom je fyzická osoba, ktorá v čase spáchania trestného činu dovърsila 14 rokov svojho veku (deliktuálna spôsobilosť). (Martinská Vavrová, 2012)

Nepričetnosť – osoba, ktorá sa v čase spáchania trestného činu nachádzala v stave nepričetnosti, čo znamená, že pre duševnú poruchu v danom okamihu nemohla rozpoznať nebezpečnosť svojho konania pre spoločnosť alebo nemohla toto konanie ovládať, nie je za tento čin trestne zodpovedná. Duševná porucha môže byť dlhotrvajúca alebo prechodná (napr. duševné poruchy – schizofrénia; chorobné duševné stavy – vývojové oneskorenia, slabomyselnosť; krátkodobé duševné poruchy – patologický afekt).

Nepričetnosť môže byť dôvodom na uloženie ochranného liečenia. Znížená rozpoznávací alebo ovládacia schopnosť nestačí na vylúčenie trestnej zodpovednosti. Vylúčenie trestnej zodpovednosti pre nepričetnosť sa nepoužíje v prípade, že si páchatel privodil krátkodobú duševnú chorobu, aj keď z nedbanlivosti, požitím (napr. alkoholických nápojov) alebo aplikáciou návykovej látky, v dôsledku čoho sa privedie do stavu nepričetnosti a v takomto stave sa dopustí trestného činu. Nepoužíje sa ani v takom prípade, ak sa páchatel privedie do stavu nepričetnosti v úmysle spáchať trestný čin. (Zdroj: www.aspi.sk)

4.2| Okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu

V praxi existujú konania, ktoré síce zdanlivo zodpovedajú znakom niektorého trestného činu, no došlo k nim za okolností vylučujúcich protiprávnosť. Takéto konania nie sú protiprávne, právny poriadok ich pripúšťa, a preto nemôžu byť ani spoločensky nebezpečné.

Trestný zákon vymedzuje tieto konania – krajná núdza; nutná obrana; oprávnené použitie zbrane; dovolené riziko; výkon práva a povinnosti; súhlas poškodeného; plnenie úlohy agenta.

Krajná núdza – je konanie, ktorým niekto odvracia nebezpečenstvo priamo hroziace záujmu chráneného týmto zákonom, a teda nie je trestným činom. Nebezpečenstvo môže byť spôsobené *prírodnou silou* (napr. povodeň, lavína), *človekom* (napr. vodič pri dopravnej nehode), *inými skutočnosťami* (napr. ovládateľná prírodná sila, elektrina, plyn). Pri konaní v krajnej núdzi možno zasiahnuť aj do práv osoby, ktorá nebezpečenstvo nevyvolala (záchranca poškodí cudzí majetok). O krajnú núdzu nepôjde, ak bolo možné nebezpečenstvo odvrátiť inak a včas a ak spôsobený následok je zjavne závažnejší než ten, ktorý z nebezpečenstva hrozil.

Nutná obrana – je konanie, ktorým niekto odvracia priamo hroziaci alebo trvajúci útok proti záujmu, ktorý je chránený týmto zákonom. Pri nutnej obrane ide o odvrátenie nebezpečenstva, ktoré vzniká útokom človeka, pričom obrana je namierená proti útočníkovi. Útok musí priamo hroziť alebo trvať. Pri útoku nemusí ísť len o život a zdravie, ale môže ísť napríklad aj o ochranu vlastníctva, domovej a osobnej slobody. Obrana smeruje proti útočníkovi a spravidla postihuje jeho telesnú integritu. Musí prebiehať súčasne s útokom. Ak sa útok už skončil, môže ísť o odplatu, ktorá nie je nutnou obranou. Primeranosť obrany k útoku sa posudzuje najmä podľa *spôsobu útoku* (napr. so zbraňou), *miesta útoku* (napr. odľahlé miesto), *času útoku* (napr. neskorá nočná hodina), *okolností vzťahujúcich sa na osobu útočníka alebo na osobu obrancu* (napr. útočník je známy bitkár, je trénovaný v bojových umeniach). Obrana nesmie byť celkom zjavne neprimeraná útoku.

Oprávnené použitie zbrane

Použitie zbrane v súlade so zákonom nie je trestným činom. Použitím zbrane sa rozumie použitie zbrane spôsobom, na ktorý je určená (napr. strelná zbraň

na strelbu). Môže ísť o zbraň *strelnú* (puška, pištoľ, samopal), *bodnú, sečnú* (útočný nôž, bodák), *hromadne účinnú* (granát, trhavina). Môže ísť o zbraň služobnú, ale aj súkromnú. Použitie zbrane upravujú viaceré zákonné predpisy. Za použitie zbrane v súlade so zákonom sa považuje aj jej použitie proti inému *vo svojom obydľí* (obydlie – dom, byt alebo iné priestory slúžiace na bývanie vrátane priestorov a pozemkov k nim patriacim, ak sú ako súčasť obydľia uzavreté) na ochranu života, zdravia alebo majetku, ak osoba do obydľia vnikne neoprávnene (neoprávnené vniknutie – je nežiaduce vojdenie do obydľia, pričom v tomto prípade nemusí ísť o násilné vniknutie) alebo v ňom neoprávnene zotrvá (neoprávnené zotrvanie – je zotrvanie proti vôli užívateľa po oprávnenom vojdení do obydľia) a nejde o nutnú obranu. To neplatí, ak bola pritom inému úmyselne spôsobená smrť.

Dovolené riziko

Je také konanie, ak niekto v súlade s dosiahnutým stavom poznania vykonáva spoločensky prospešnú činnosť v oblasti výroby a výskumu. Spoločensky prospešný výsledok, ktorý sa od vykonávania činu očakáva, nemožno dosiahnuť bez rizika ohrozenia záujmu chráneného týmto zákonom.

Nebezpečné konanie sa pripúšťa, ak pravdepodobnosť vzniku škody je podstatne menšia ako očakávaný význam spoločenského úžitku, ktorý nemožno dosiahnuť inak ako bez rizika.

Výkon práva a povinnosti

Je konanie, v ktorom ide o výkon práva alebo povinnosti vyplývajúcich *zo všeobecne záväzného právneho predpisu* (napríklad zo zákona, vyhlášky, nariadenia vlády), *z rozhodnutia súdu* (napríklad z Občianskeho súdneho poriadku a Trestného poriadku o právoplatnosti a vykonateľnosti súdnych rozhodnutí) alebo *iného orgánu verejnej moci* (podľa ústavy verejnú moc vykonáva štát predovšetkým prostredníctvom orgánov zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci a patria sem aj orgány územnej samosprávy), *z plnenia pracovných úloh* (napríklad Zákonník práce, zákon o štátnej službe) alebo *zo zmluvy*, ktorá neodporuje všeobecne záväznému právnemu predpisu ani ho neobchádza. Spôsob výkonu práv a povinností nesmie odporovať všeobecne záväznému právnemu predpisu.

Súhlas poškodeného

Ide o konanie, ktoré bolo vykonané so súhlasom poškodeného a nesmeruje proti jeho životu alebo zdraviu. Toto ustanovenie umožňuje poškodenému

súhlasiť s konaním inej osoby, pri ktorom mu spôsobí škodu alebo by škodu mohol spôsobiť. Podmienkou súhlasu je, aby bol daný *vopred*, aby *bol vážny* a *dobrovoľný*. Tieto podmienky musia byť splnené súčasne (napríklad súhlas poškodeného, aby mu sused pri stavbe svojho rodinného domu prípadne poškodil oplodenie alebo ovocné stromy).

Plnenie úlohy agenta

Je to konanie, ktorým agent ustanovený podľa osobitného predpisu pri odhaľovaní trestného činu a pri zisťovaní jeho páchatela ohrozí alebo poruší záujem chránený týmto zákonom. Ohrozí a poruší chránený záujem len preto, že bol k tomu donútený zločineckou skupinou alebo teroristickou skupinou, v ktorej pôsobí. Taktiež, ak spácha taký čin v dôvodnej obave o život alebo zdravie svoje alebo blízkej osoby. Agentom je príslušník policajného zboru alebo príslušník polície iného štátu, ktorý prispieva k odhaľovaniu, zisťovaniu a usvedčovaniu páchatelov zločinov, trestných činov korupcie, trestného činu zneužívania právomoci verejného činiteľa a trestného činu legalizácie príjmu z trestnej činnosti. Pri odhaľovaní korupcie môže byť ako agent určená aj iná osoba ako príslušník policajného zboru. Takúto osobu ustanoví súd na návrh prokurátora. (Zdroj: www.aspi.sk)

AKTIVITA č. 2

Názov: Test

Cieľ: Zopakovať témy páchatel', spolupáchateľ a účastník trestného činu; okolnosti vylučujúce trestnú zodpovednosť a protiprávnosť činu.

Kľúčové kompetencie: kognitívne – riešenie problémov, logické myslenie

Pomôcky: hárok so zadaniami testu

Práca v triede: individuálna

Čas: 15 minút

Zadanie: Vyriešte úlohy, ktoré máte uvedené na hárkoch. Po skončení práce podpísané hárky s vypracovanými odpoveďami odovzdajte.

Záver: Učiteľ po odovzdaní všetkých odpovedových hárkov rozoberie jednotlivé úlohy spolu so žiakmi. Po vyhodnotení testu zistí úroveň osvojených vedomostí žiakov.

V prípade, že žiaci témy nepochopili, je potrebné sa k nim vrátiť a znova ich aj za pomoci žiakov analyzovať, doplniť a upevniť.

Reflexia: Boli otázky, úlohy jednoduché? Boli otázky, úlohy ťažké? Nebol som si pri niektorých úlohách istý? Pri ktorých? Prečo?

Vyriešte úlohy:

1. Vyberte správnu odpoveď

Osobu, ktorá spácha trestný čin, nazývame:

a) organizátorom b) páchatel'om c) pomocníkom d) objednávateľom

2. Doplníte slovo

Ak trestný čin spáchajú 2 alebo viacerí páchatelia, hovoríme o

3. Vyberte správnu odpoveď

Osobu, ktorá iného požiada o spáchanie trestného činu (spravidla za odplatu), nazývame:

a) organizátor b) návodca c) objednávateľ

4. Vyriešte úlohu

Žiak strednej školy Janko Peterka prehovoril svojho mladšieho kamaráta Jožka Nováka, aby telefonicky oznámil do školy, že je tam uložená bomba. Janko Peterka sa tak stal:

a) organizátorom b) návodcom c) pomocníkom

5. Vyriešte úlohu

Zamestnanec banky úmyselne ponechal otvorené okno na toalete, ktoré sa nachádzalo na prízemí, aby sa jeho známi mohli dostať do banky k trezorom.

Zamestnanec sa stal:

a) pomocníkom b) organizátorom c) návodcom

6. Vyriešte úlohu

Peter prenasleduje Irenu a vykrikuje, že ju zabije. Irena uteká, no po určitom čase sa zastaví, Peter ju dobieha, Irena ho silno kopne a uteká preč. Muž spadol v bolestiach na zem.

Konala Irena v nutnej obrane?

7. Vyriešte úlohu

Dôchodcu pri návrate z lúky s vozíkom plným senom napadla skupina mladíkov. Muž sa nedal a na útočníkov sa začal zaháňať kosou. Keď jedného dobehol, sekol ho do chrbta. Bol spokojný, že aspoň s niekým si to vybavil.

Zhodnoťte konanie dôchodcu!

8. Vyriešte úlohu

Dvaja horolezci Ivan a Jozef sú na jednom lane; vrchný horolezec Ivan vidí, že ukotvenie lana sa vyťahuje zo steny. Ak neodreže Jozefa dole na lane, tak zomrú obaja. Napokon odreže lano, na ktorom visí Jozef, a on sa zachráni.

Zhodnoťte konanie Ivana!

9. Vyriešte úlohu

Pri cintoríne v Žiline bol napadnutý 14-ročný Matúš. Páchateľ sa mu vyhrážal zabitím, pričom mu strhol z ruky hodinky a žiadal od neho, aby mu dal svoju bundu, čo prepadnutý splnil. Lúpeže sa dopustil 11-ročný Andrej z Nesluše.

Zhodnoťte konanie Andreja!

10. Vyriešte úlohu

Na parkovisku počas horúceho dňa sedí v zamknutom aute malé dieťa. Je evidentné, že trpí horúčavou v aute. Majiteľ auta sa dlhšiu dobu nevracia a dieťaťu hrozí zdravotná ujma. Vodič vedľajšieho auta rozbije okno na aute a poskytne dieťaťu pomoc.

Zhodnoťte konanie vodiča vedľajšieho auta!

11. Vyriešte úlohu

56-ročný Kamil K. je už 5 rokov na invalidnom dôchodku. Trpí duševnou chorobou. Po hádke s manželkou a synom vybehol z domu a začal strieľať na všetko, čo sa pohlo. Bilancia bola tri obete a dvaja postrelení, z toho jeden vážne. Následne chcel zastreliť aj seba, ale policajtom sa ho podarilo presvedčiť, aby tak neurobil.

Zhodnoťte konanie Kamila!

12. Vyriešte úlohu

Podnapitá vodička Anežka S. vezie vo svojom aute tehotnú ženu z horskej chaty, kde boli sami na výlete, do nemocnice. Žena má pôrodné bolesti a hrozí jej predčasný pôrod. Vodička preto letí rýchlosťou 100 km/h po meste. Možno hodnotiť konanie vodičky ako protiprávne?

13. Vyriešte úlohu

Na krdeľ detí sa rúti odbrzdené opustené auto. Vidí to náhodný chodec, ktorý použije zbraň – prestrelí pneumatiky, vozidlo spomalí a deti sa rozutekajú. Zhodnoťte konanie náhodného chodca!

Riešenie aktivity č. 2

1. b; 2. spolupáchateľstve (spolupáchateľoch); 3. c; 4. b; 5. a; 6. áno, lebo Peter na ňu útočil – trvajúci útok; 7. nešlo o nutnú obranu, lebo útok v čase, keď jedného z mladíkov dobehol a sekol kosou do chrbta, už netrval; 8. ide o krajnú núdzu. Krajná núdza je jedna z okolností vylučujúca protiprávnosť činu; 9. Andrej nie je trestne zodpovedný. Nedostatok veku je jedna z okolností vylučujúca trestnú zodpovednosť; 10. ide o krajnú núdzu; 11. nie je trestne zodpovedný. Nepričetnosť je jedna z okolností vylučujúca trestnú zodpovednosť; 12. nekonala protiprávne – konala v krajnej núdzi, ktorá je jednou z okolností vylučujúcou protiprávnosť činu; 13. náhodný chodec konal v krajnej núdzi, ktorá je jednou z okolností vylučujúcou protiprávnosť činu.

5| Druhy sankcií

Sankcie podľa trestného zákona predstavujú *tresty* a *ochranné opatrenia*.

5.1| Trest

Trest je ujma na osobnej slobode, majetkových alebo iných právach odsúdeného. Páchateľovi ho môže uložiť len na to povolaný súd v predpísanom konaní za spáchaný trestný čin. Trest môže priamo postihnúť len páchatela trestného činu (zásada personalita trestu). Trest je právnym následkom trestného činu, a preto musí byť úmerný spáchanému trestnému činu.

Základnou funkciou trestu je ochrana spoločnosti pred trestnými činmi a pred páchatelmi. Uskutočňuje sa dvoma prvkami, a to prvkom donútenia (represia) a prvkom výchovy.

Účelom trestu je:

- a) zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatelom trestného činu (ochranná funkcia trestu),
- b) zabrániť odsúdenému v páchaní ďalšej trestnej činnosti (represívna zložka trestu),
- c) vytvoriť podmienky na výchovu odsúdeného, aby viedol riadny život,
- d) odradiť ostatných od páchania trestných činov,
- e) vyjadriť morálne odsúdenie páchatela spoločnosťou.

Druhy trestov

Za spáchané trestné činy môže súd uložiť páchatateľovi, ktorý je fyzickou osobou len: *trest odňatia slobody; trest domáceho väzenia; trest povinnej práce; peňažný trest; trest prepadnutia majetku; trest prepadnutia veci; trest zákazu činnosti; trest zákazu pobytu; trest straty čestných titulov a vyznamenaní; trest straty vojenskej a inej hodnosti; trest vyhostenia*. (Zdroj: www.aspi.sk)

5.1.1| Ukladanie a výkon jednotlivých trestov

Trest odňatia slobody – možno uložiť ako trest na určitú dobu, najviac na 25 rokov alebo ako trest odňatia slobody na doživotie. Trest odňatia slobody sa ukladá v prípade, keď účel trestu nemožno dosiahnuť miernejšími druhmi trestov, alebo v prípadoch, ak ide o najzávažnejšie trestné činy. Trest odňatia slobody má tri formy: *trest odňatia slobody, ktorého výkon bol podmiennečne odložený; nepodmiennečný trest odňatia slobody a trest odňatia slobody na doživotie.*

Trest odňatia slobody na doživotie – môže súd uložiť iba za trestný čin, za ktorý to trestný zákon v osobitnej časti dovoľuje, a len za podmienok, že uloženie takeého trestu vyžaduje účinná ochrana spoločnosti a nie je nádej, že by páchateľa bolo možné napraviť trestom odňatia slobody na dobu do 25 rokov.

Podmiennečný odklad výkonu trestu odňatia slobody

Podstata tohto inštitútu spočíva v tom, že súd síce vynesie odsudzujúci rozsudok a uloží páchateľovi trest odňatia slobody, ale výkon tohto trestu podmiennečne odloží pod podmienkou, že odsúdený sa bude v priebehu skúšobnej doby riadne správať a vyhovie uloženým podmienkam. Súd môže podmiennečne odložiť výkon trestu odňatia slobody neprevyšujúceho 2 roky, ak má dôvodne za to, že na zabezpečenie ochrany spoločnosti a nápravu páchateľa výkon trestu odňatia slobody nie je nevyhnutný.

Ďalšou možnosťou je, že súd prijme záruku za nápravu páchateľa a vzhľadom na výchovný vplyv toho, ktorý záruku ponúkol, má zato, že trest odňatia slobody nie je nevyhnutný. Pri povolení podmiennečného odkladu výkonu trestu odňatia slobody určí súd skúšobnú dobu na 1 rok až 5 rokov.

Ak odsúdený viedol v skúšobnej dobe riadny život a riadne vykonával iné uložené sankcie a plnil uložené obmedzenia a povinnosti, súd vysloví, že sa osvedčil. Inak môže nariadiť nepodmiennečný trest odňatia slobody, a to prípadne už v priebehu skúšobnej doby.

Ak sa vyslovilo, že sa odsúdený v skúšobnej dobe osvedčil, alebo ak sa má za to, že sa osvedčil, hľadá sa na neho, ako keby nebol odsúdený.

Trest domáceho väzenia – spočíva v tom, že odsúdený po dobu výkonu tohto trestu je povinný v čase, ktorý určí súd (napr. „každý pracovný deň v čase od 17.00 do 6.00 hod. nasledujúceho dňa a v dňoch pracovného pokoja a voľna

po celý deň“), zdržiavať sa vo svojom obydlí vrátane k nemu prináležiacich vonkajších priestorov, viesť riadny život a podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami, ak je táto kontrola nariadená.

Maximálna dĺžka trestu domáceho väzenia je až 1 rok. Tento trest prináša i pozitívne prvky v tom, že počas jeho výkonu odsúdený nie je odtrhnutý od svojej rodiny, nepreruší svoj pracovný pomer a môže zabezpečovať riadny chod svojej rodiny.

Trest povinnej práce – uloženie tohto trestu je viazané na splnenie týchto podmienok:

ide o prečin, za ktorý zákon umožňuje uložiť trest odňatia slobody, ktorého horná hranica sadzby trestu odňatia slobody nepresahuje 5 rokov a nie je potrebné uložiť trest odňatia slobody. Páchateľ s uložením trestu povinnej práce súhlasí. Trest povinnej práce môže súd uložiť vo výmere od 40 do 300 hodín. Trest povinnej práce je odsúdený povinný vykonávať osobne a vo svojom voľnom čase bez nároku na odmenu.

Peňažný trest – možno uložiť páchateľovi úmyselného trestného činu, ktorým získal alebo sa snažil získať majetkový prospech. Čiže motívom trestného činu, ktorého sa páchateľ dopustil, bola ziskuchtivosť. Peňažný trest sa v tomto prípade spravidla ukladá popri treste odňatia slobody za prečin, ak súd neukladá trest odňatia slobody. V tomto prípade sa peňažný trest ukladá ako samostatný trest. Výmera peňažného trestu je od 160 do 331 930 eur. Peňažný trest postihuje majetok páchateľa. Súd môže rozhodnúť, že peňažný trest zaplatí odsúdený v mesačných splátkach. Zároveň určí výšku a lehotu v dĺžke najviac 1 rok od nadobudnutia právoplatnosti odsudzujúceho rozsudku, do ktorej musí byť peňažný trest zaplatený. Zákon vylučuje možnosť uložiť popri sebe peňažný trest a trest prepadnutia majetku. Mladistvému možno uložiť peňažný trest len vtedy, ak je zárobkovo činný alebo ak jeho majetkové pomery uloženie takéhoto trestu umožňujú. Zaplatená suma peňažného trestu pripadá štátu. Ak súd ukladá peňažný trest, pre prípad, že by výkon peňažného trestu mohol byť úmyselne zmarený, ustanoví náhradný trest odňatia slobody až na 5 rokov.

Trest prepadnutia majetku:

- môže súd uložiť, ak páchateľa odsudzuje na trest odňatia slobody na doživotie alebo ak ho odsudzuje na nepodmienečný trest odňatia slobody za obzvlášť závažný zločin, ktorým páchateľ získal alebo sa snažil

získať majetkový prospech veľkého rozsahu alebo ktorým spôsobil škodu veľkého rozsahu,

- súd uloží trest bez splnenia uvedených podmienok, ak odsudzuje páchatela za taxatívne uvedené trestné činy v trestnom zákone (§ 58 ods. 2 TZ) a bude preukázané, že páchatel nadobudol majetok aspoň v značnom rozsahu trestnou činnosťou (TČ) alebo z príjmov pochádzajúcich z TČ.

Vlastníkom prepadaného majetku sa stáva štát, ak súd nerozhodne inak na základe vyhlásenej medzinárodnej zmluvy, ktorou je SR viazaná.

Právoplatným rozhodnutím súdu o prepadaní majetku zaniká bezpodielové spoluvlastníctvo manželov.

Trest prepadnutia veci – účelom trestu prepadnutia veci je zneškodniť vec, ktorá by mohla slúžiť na ďalšie páchanie trestných činov, predovšetkým ako prostriedok na páchanie trestných činov, alebo odňať páchatelovi už zo zrealizovanej trestnej činnosti.

Súd uloží trest prepadnutia veci, ktorá bola použitá na spáchanie trestného činu, ktorá bola určená na spáchanie trestného činu, ktorú páchatel získal trestným činom alebo ako odmenu zaň, ktorú páchatel nadobudol za vec, ktorú získal trestným činom alebo za odmenu za trestný čin. Vecou sa rozumie aj príjmy z trestného činu, ako aj zisky, úroky a iné úžitky z týchto príjmov. Trest prepadnutia veci môže súd uložiť, len ak vec patrí páchatelovi. Vlastníkom prepadnutej veci sa stáva štát, ak súd nerozhodne inak na základe vyhlásenej medzinárodnej zmluvy, ktorou je SR viazaná.

Trest zákazu činnosti – podstata trestu zákazu činnosti spočíva v tom, že odsúdenému sa po dobu výkonu tohto trestu zakazuje výkon určitého zamestnania, povolania alebo funkcie alebo takej činnosti, na ktorú treba osobitné povolenie, alebo podmienky výkonu ktorej upravuje osobitný predpis.

Súd môže uložiť zákaz činnosti na jeden až desať rokov; na doživotie za podmienok uvedených v trestnom zákone [(§ 61 ods. 4 TZ – napr. trestný čin obchodovania s ľuďmi (§ 179); trestný čin znásilnenia (§ 199)].

Trest zákazu činnosti možno uložiť len pokiaľ ide o takú činnosť, v súvislosti s ktorou sa páchatel dopustil trestného činu. Táto súvislosť musí byť priama a bezprostredná. Ukladanie trestu zákazu činnosti mladistvému je možné, len ak to nie je prekážkou prípravy na jeho povolanie.

Trest zákazu pobytu – spočíva v tom, že sa odsúdený nesmie po dobu výkonu trestu zdržiavať na určenom mieste alebo v určenom obvode. Na prechodný

pobyt na takom mieste alebo v takom obvode v nevyhnutnej osobnej veci sa vyžaduje povolenie. Súd môže uložiť trest zákazu pobytu za splnenia nasledovných podmienok: ukladá sa za úmyselný trestný čin, ak to vyžaduje ochrana verejného poriadku, rodiny, zdravia, mravnosti alebo majetku. Trest zákazu pobytu sa nemôže vzťahovať na miesto alebo obvod, v ktorom má páchatel trvalý pobyt. Trest zákazu pobytu môže súd uložiť na 1 až 5 rokov.

Trest straty čestných titulov a vyznamenaní – spočíva v tom, že odsúdený stráca vyznamenania a iné čestné tituly udelené podľa osobitných predpisov. Súd môže uložiť uvedený trest, ak odsudzuje páchatela za obzvlášť závažný zločin na trest odňatia slobody prevyšujúci 5 rokov; aj popri kratšom treste odňatia slobody alebo inom treste, ak to vyžaduje ochrana vážnosti čestného titulu a vyznamenania, ktoré boli páchatelovi pred odsúdením udelené.

Trest straty vojenskej a inej hodnosti – spočíva v tom, že odsúdenému sa znižuje hodnosť v ozbrojených silách na hodnosť vojaka, a ak ide o príslušníka v služobnom pomere, odníma sa mu hodnosť v tomto zbore. *Súd ho môže uložiť, ak odsudzuje páchatela, ktorý je nositeľom takejto hodnosti* za úmyselný trestný čin na trest odňatia slobody najmenej na 2 roky bez podmiennečného odkladu jeho výkonu; aj popri kratšom treste odňatia slobody alebo popri inom treste, ak to vyžaduje disciplína a poriadok v ozbrojených silách alebo v službe.

Trest vyhostenia – súd môže páchatelovi, ktorý nie je občanom Slovenskej republiky alebo občanom iného členského štátu Európskej únie alebo občanom zmluvného štátu Dohody o Európskom hospodárskom priestore, ani osobou, ktorej bol udelený azyl alebo bola poskytnutá doplnková ochrana, uložiť trest vyhostenia z územia Slovenskej republiky, ak to vyžaduje bezpečnosť osôb alebo majetku alebo iný všeobecný záujem. Trest vyhostenia môže súd uložiť na 1 rok až 15 rokov. Možno ho uložiť ako samostatný trest alebo popri inom treste. (Zdroj: www.aspi.sk)

5.1.2| Podmiennečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody

Predpokladom podmiennečného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody okrem uplynutia zákonom ustanovenej doby výkonu trestu je to, že počas výkonu trestu plnením svojich povinností a svojím správaním preukázal odsúdený polepšenie a môže sa od neho očakávať, že v budúcnosti bude viesť

riadny život. Osobu odsúdenú za *prečin* je možné prepustiť po vykonaní *jednej polovice* nepodmienečného trestu odňatia slobody alebo rozhodnutím prezidenta SR zmierneného nepodmienečného trestu odňatia slobody; osobu, ktorá bola odsúdená za *zločin* až po vykonaní *dvoch tretín* uloženého trestu alebo rozhodnutím prezidenta SR zmierneného nepodmienečného trestu odňatia slobody. Pri rozhodovaní o podmienечnom prepustení súd prihliadne aj na to, v akom ústave na výkon trestu odsúdený trest vykonáva.

Osoba odsúdená za *obzvlášť závažný zločin* alebo osoba *odsúdená na trest odňatia slobody podľa § 47 ods. 2 TZ* môže byť podmienечne prepustená až po výkone *troch štvrtín* uloženého trestu. Osoba odsúdená *na doživotie* môže byť podmienечne prepustená *najskôr po 25 rokoch* výkonu trestu. Osoba *opäťovne odsúdená* na trest odňatia slobody *na doživotie nemôže byť podmienечne prepustená*.

Pri podmienечnom prepustení súd určí skúšobnú dobu na 1 až 7 rokov. Zároveň môže nariadiť probačný dohľad nad odsúdeným vo výmere do 3 rokov a ustanoví mu primerané *obmedzenia* (napr. zákaz návštev športových alebo iných hromadných podujatí; zákaz požívania alkoholických nápojov a iných omamných látok; zákaz stretávania sa s osobami, ktoré majú na páchatela negatívny vplyv alebo ktoré boli jeho spolupáchateľmi alebo účastníkmi na trestnom čine ai.) alebo *povinnosti* (napr. príkaz – nepriblížiť sa k poškodenému na vzdialenosť menšiu ako 5 metrov a nezdržiať sa v blízkosti obydľia poškodeného; vysťahovať sa z bytu alebo domu, v ktorom sa neoprávnene zdržuje alebo ktorý protiprávne obsadil; nahradiť v skúšobnej dobe spôsobenú škodu) ustanovené v zákone. Opäťovné podmienечné prepustenie z výkonu toho istého trestu nie je možné. (Zdroj: www.aspi.sk)

5.1.3| Podmienечné upustenie od výkonu zvyškov niektorých trestov

Po výkone polovice trestu *zákazu činnosti* môže súd podmienечne upustiť od výkonu jeho zvyšku. Odsúdený v čase výkonu trestu musí spôsobom svojho života preukázať, že ďalší výkon trestu *zákazu činnosti* už nie je potrebný.

Pri tomto podmienечnom upustení od výkonu trestu súd určí skúšobnú dobu až na 5 rokov. Skúšobná doba nemôže byť kratšia ako zvyšok trestu. Aj v uvedenom prípade môže súd uložiť primerané obmedzenia a povinnosti, ktoré majú smerovať k tomu, aby odsúdený viedol riadny život. Súd mu tiež

uloží, aby nahradil škodu spôsobenú trestným činom alebo jej časť, ktorú súd hneď určí. Súd v niektorých prípadoch uvedených v trestnom zákone nemôže podmiennečne upustiť od výkonu trestu zákazu činnosti.

5.1.4| Zásady ukladania trestov

Pri ukladaní trestov platia tieto zásady:

- Trest má zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatelom tým, že mu zabráni v páchaní trestnej činnosti a vytvorí podmienky na jeho výchovu k tomu, aby viedol riadny život. Má tiež odradiť iných od páchania trestných činov. Trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchatela spoločnosťou.
- Páchatelovi možno uložiť len taký druh trestu a len v takej výmere, ako je to ustanovené v trestnom zákone.
- Trest má postihovať len páchatela tak, aby bol zabezpečený čo najmenší vplyv na jeho rodinu a jemu blízke osoby.
- Pri určovaní druhu trestu a jeho výmery súd prihliada najmä na spôsob spáchania činu a jeho následok, zavinenie, pohnútku, priťažujúce okolnosti, poľahčujúce okolnosti a na osobu páchatela, jeho pomery a možnosť nápravy.
- Pri určovaní druhu trestu a jeho výmery súd prihliadne:
 - u spolupáchateľov aj na to, akou mierou konanie každého z nich prispelo k spáchaniu trestného činu,
 - u organizátora, objednávateľa, návodcu a pomocníka aj na význam a povahu ich účasti na spáchanom trestnom čine,
 - pri príprave na zločin a pri pokuse trestného činu aj na to, do akej miery sa konanie páchatela priblížilo k dokonaniu trestného činu, ako aj na okolnosti a na dôvody, pre ktoré k dokonaniu trestného činu nedošlo.

Tresty uvedené v § 32 (druhy trestov) možno ukladať samostatne alebo popri sebe. Za trestný čin, ktorého horná hranica trestnej sadzby trestu odňatia slobody ustanovená v osobitnej časti zákona prevyšuje 5 rokov, musí súd uložiť trest odňatia slobody a popri ňom môže uložiť aj iný druh trestu. Popri sebe nemožno uložiť trest:

- odňatia slobody a domáceho väzenia,
- odňatia slobody a povinnej práce,

- peňažný a prepadnutia majetku,
- prepadnutia veci a prepadnutia majetku,
- zákaz pobytu a vyhostenia.
- Ak súd uloží trest odňatia slobody na doživotie, môže zároveň rozhodnúť, že podmienkové prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody nie je prípustné, ak páchatel:
 - spáchal dva alebo viac obzvlášť závažných zločinov,
 - naplnil súčasne dve alebo viac okolností podmienujúcich použitie vyššej trestnej sadzby,
 - spáchal trestný čin ako člen zločineckej alebo teroristickej skupiny,
 - bol už potrestaný za trestný čin, napr. za dokonaný trestný čin úkladnej vraždy, vraždy, ublíženia na zdraví, nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi, obchodovania s ľuďmi, zavlčenie do cudziny a iné.

5.2| Ochranné opatrenie

Je v zákone definované ako ujma na osobnej slobode alebo majetku odsúdeného, prípadne aj inej osoby. Aj ochranné opatrenia zabezpečujú ochranu spoločnosti, ale špecifickým pôsobením, ktoré ich odlišuje od trestov, a tiež ich môže uložiť len súd a len podľa trestného zákona.

Účel ochranných opatrení spočíva predovšetkým:

- v ochrane spoločnosti pred páchatelmi trestných činov, ale aj činov inak trestných, ako aj pred nebezpečnými predmetmi, ktoré sú vždy v určitom vzťahu k trestnému činu alebo k činu inak trestnému,
- v pomoci osobám so zanedbanou výchovou alebo postihnutým duševnou chorobou.

Ochranné opatrenia patria medzi prostriedky, ktorých ukladaním a výkonom sa sleduje najmä prevencia. Preto do popredia vystupuje zložka *liečebná, výchovná a zabezpečovacia*. Ochranné opatrenia sa môžu uložiť samostatne, ako aj popri treste. Výkon týchto opatrení sa nepremlčuje, ani sa nemôžu odpustiť na základe milosti prezidenta republiky. Súd rozhoduje o uložení ochranného opatrenia vždy podľa zákona účinného v čase, kedy sa ochranné opatrenie ukladá. (Zdroj: www.aspi.sk)

Druhy ochranných opatrení sú:

ochranné liečenie; ochranná výchova; ochranný dohľad; detencia; zhabanie vecí; zhabanie peňažnej čiastky; zhabanie majetku.

Ochranné liečenie sa ukladá:

- ak súd upustil od potrestania páchatela, ktorý spáchal prečin v stave zmenšenej príčetnosti,
- ak súd znížil trest odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby páchatelovi, ktorý spáchal trestný čin v stave zmenšenej príčetnosti [(§ 39 ods. 2 písm. c)],
- ak ide o páchatela činu ináč trestného, ktorý nie je pre nepričetnosť trestne zodpovedný a jeho pobyt na slobode je nebezpečný (§ 73 ods. 1 TZ),
- ak ide o páchatela, ktorý spáchal trestný čin v stave vyvolanom duševnou chorobou a jeho pobyt na slobode je nebezpečný.

Ochranné liečenie môže súd určiť aj osobám, ktoré spáchali trestný čin v stave zmenšenej príčetnosti alebo spáchali trestný čin násilnej povahy voči blízkej alebo zverenej osobe a je daný predpoklad recidívy takéhoto konania. Ochranné liečenie môže súd určiť taktiež osobám, ktoré spáchali trestný čin pod vplyvom návykovej látky alebo v súvislosti s jej užívaním. Dĺžka trvania ochranného liečenia závisí od splnenia jeho účelu. O prepustení z ochranného liečenia rozhoduje súd (§ 74 ods. 2 TZ). Ochranné liečenie môže súd uložiť aj popri treste alebo pri upustení od potrestania. (Zdroj: www.aspi.sk)

Ochranná výchova

Ak súd odsudzuje mladistvého, môže mu uložiť ochrannú výchovu, ak:

- a) o výchovu mladistvého nie je náležite postarané a tento nedostatok nemožno odstrániť v rodine, v ktorej žije,
- b) doterajšia výchova mladistvého bola zanedbaná,
- c) prostredie, v ktorom mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho riadnej výchovy.

Ochrannú výchovu nemožno uložiť, ak ide o vojaka. Ochranná výchova sa vykonáva v osobitných výchovných zariadeniach (ochranná ústavná výchova) alebo sa môže vykonať aj v profesionálnej náhradnej rodine (ochranná rodinná výchova). (Zdroj: www.aspi.sk)

Ochranný dohľad

Súd povinne uloží ochranný dohľad páchatelovi, ktorého odsudzuje za obzvlášť závažný zločin na nepodmienečný trest odňatia slobody. Súd môže uložiť ochranný dohľad aj páchatelovi úmyselného trestného činu, ktorý bol už v minulosti najmenej dvakrát vo výkone trestu odňatia slobody za takýto trestný čin a ktorému znovu ukladá nepodmienečný trest odňatia slobody, ak sa nedá očakávať, že po výkone trestu povedie riadny život. Súd môže na návrh prokurátora alebo riaditeľa ústavu na výkon trestu uložiť odsúdenému pred skončením výkonu trestu odňatia slobody ochranný dohľad aj vtedy, ak vzhľadom na správanie počas doterajšieho výkonu trestu odňatia slobody nemožno od neho očakávať, že po prepustení z výkonu trestu povedie riadny život.

Ochranný dohľad nemožno uložiť mladistvému a odsúdenému, ktorému bol uložený trest odňatia slobody na doživotie. Ak odsúdenému bol uložený ochranný dohľad, tak po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody je povinný oznamovať potrebné údaje o spôsobe a zdrojoch obživy a tie preukazovať; osobne sa hlásiť v určených lehotách a vopred oznamovať vzdialenie sa z miesta bydliska uvedeného v rozhodnutí súdu. Súd môže uložiť aj ďalšie obmedzenia alebo povinnosti. Ochranný dohľad sa ukladá na rok až 3 roky.

Ochranný dohľad zaniká:

- a) uplynutím času, na ktorý bol uložený,
- b) dňom, ktorým nadobudlo právoplatnosť rozhodnutie, že sa podmienene prepustený osvedčil.

Súd môže upustiť od výkonu zvyšku ochranného dohľadu, ak nepovažuje jeho ďalší výkon za potrebný. (Zdroj: www.aspi.sk)

Detencia

Úlohou detencie je ochrana spoločnosti a jej členov pred tými páchatelmi, ktorí počas dlhodobého trestu odňatia slobody evidentne a preukázateľne ochoreli na nevyliciteľnú duševnú chorobu a je tu obava, že aj po výkone trestu odňatia slobody ďalej pretrvávajú nebezpečenstvo, že by mohli spáchať obzvlášť závažný zločin. Súd na návrh prokurátora alebo riaditeľa ústavu na výkon trestu môže prerušiť výkon trestu odňatia slobody u odsúdeného, ktorý ochorie vo výkone trestu odňatia slobody na nevyliciteľnú chorobu. Ak by však s prihliadnutím na spáchanú trestnú činnosť bol jeho pobyt na

slobode pre spoločnosť nebezpečný, súd nariadi umiestnenie takejto osoby v detenčnom ústave.

Súd môže pred skončením výkonu trestu odňatia slobody rozhodnúť o umiestnení v detenčnom ústave aj:

- páchateľovi úmyselného trestného činu, ktorý sa odmieta podrobiť ochrannému liečeniu alebo u ktorého ochranné liečenie z dôvodu negatívneho postoja pacienta neplní svoj účel a ktorého pobyt na slobode je pre spoločnosť nebezpečný. Páchateľ sa umiestni do detenčného ústavu po výkone trestu odňatia slobody,
- páchateľovi zločinu spáchaného zo sexuálneho motívu alebo páchateľovi, ktorý opätovne spácha obzvlášť závažný zločin.

Súd môže na základe odborného lekárskeho posudku rozhodnúť o umiestnení do detenčného ústavu aj páchateľa, ktorý vykonáva ochranné liečenie v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti a svojím agresívnym a nebezpečným správaním ohrozuje personál zariadenia, iných pacientov hospitalizovaných v tomto zariadení, príp. aj širší okruh ľudí (napr. v prípade úteku zo zariadenia). Súd tak rozhodne na návrh zariadenia ústavnej starostlivosti. Účelom umiestnenia páchateľa v detenčnom ústave je osobitným liečebným režimom a dôslednou izoláciou od spoločnosti zabrániť páchateľovi v ďalšom páchaní trestných činov a činov inak trestných.

Toto ochranné opatrenie môže v prípade potreby trvať aj doživotne. Aby nedochádzalo k zneužívaniu tohto inštitútu, zákon ukladá súdu povinnosť najmenej jedenkrát ročne a vždy na návrh detenčného ústavu preskúmať dôvod trvania detencie. Na základe odborného lekárskeho posudku súd rozhodne o ďalšom trvaní alebo o prepustení odsúdeného z detenčného ústavu. Ak dôvody detencie pominuli, súd rozhodne o ďalšom výkone trestu odňatia slobody. (Zdroj: www.aspi.sk)

Zhabanie veci

Ak nebol uložený trest prepadnutia veci, súd uloží zhabanie veci, ak vec patrí osobe, ktorú nemožno stíhať alebo odsúdiť; vec patrí páchateľovi, od potrestania ktorého súd upustil alebo voči ktorému bolo trestné stíhanie zastavené, podmienene zastavené alebo zastavené z dôvodu schválenia zmieru; ide o tovar bez kontrolných známkov alebo bez iných kontrolných technických opatrení vyžadovaných všeobecne záväzným právnym predpisom na jeho

označenie; okolnosti prípadu odôvodňujú predpoklad, že vec by mohla byť zdrojom financovania terorizmu; vyžaduje to bezpečnosť ľudí alebo majetku, prípadne iný všeobecný záujem; ak okolnosti prípadu odôvodňujú predpoklad, že vec bola získaná trestným činom. Vlastníkom zhabanej veci je štát, ak súd nerozhodne inak na základe vyhlásenej medzinárodnej zmluvy, ktorou je SR viazaná. (Zdroj: www.aspi.sk)

5.2.1| Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám

Do trestného zákona boli zakotvené v novelizácii z roku 2013 dva nové druhy ochranných opatrení, ktoré možno uložiť právnickým osobám (PO), a to:

- a) zhabanie peňažnej čiastky,
- b) zhabanie majetku.

Zhabanie peňažnej čiastky – môže súd uložiť PO, ak bol spáchaný trestný čin, hoci aj v štádiu pokusu, alebo ak došlo k účasti na trestnom čine v súvislosti:

- a) s výkonom oprávnenia zastupovať túto PO,
- b) s výkonom oprávnenia prijímať rozhodnutia v mene tejto PO,
- c) s výkonom oprávnenia vykonávať kontrolu v rámci tejto PO,
- d) so zanedbaním dohľadu alebo náležitej starostlivosti u tejto PO.

Zhabanie peňažnej čiastky môže súd uložiť od 800 eur do 1 660 000 eur.

Zaplatená alebo vymožená peňažná čiastka pripadá štátu, ak súd nerozhodne inak na základe vyhlásenej medzinárodnej zmluvy, ktorou je SR viazaná.

Zhabanie majetku – súd povinne uloží právnickej osobe, ak bol spáchaný trestný čin, hoci aj v štádiu pokusu, alebo ak došlo k účasti na trestnom čine uvedenom v § 58 ods. 2 alebo 3 TZ; postihuje majetok právnickej osoby po ukončení konkurzného konania.

Uloženie tohto ochranného opatrenia je neprípustné právnickým osobám, ktoré požívajú konkurznú imunitu. Zákon vymedzuje i nemožnosť uloženia ochranných opatrení v závislosti od povahy majetku, ktorý by bol týmto rozhodnutím postihnutý – majetok štátu, Európskej únie, orgánov cudzieho štátu alebo medzinárodnej organizácie verejného práva.

Ak ide o zlúčenie, splynutie alebo rozdelenie právnickej osoby, uloží zhabanie majetku nástupcovi zaniknutej právnickej osoby.

5.2.2| Zásady ukladania ochranných opatrení

Zásady ukladania ochranných opatrení sa riadia týmito postupmi:

- ochranné opatrenie možno uložiť páchatelovi trestného činu buď popri treste, alebo aj pri upustení od potrestania páchatela, ak ochranné opatrenie zabezpečí ochranu spoločnosti pred páchatelom účinnejšie ako trest,
- pri ukladaní ochranných opatrení sa uplatňuje zásada, aby uložené ochranné opatrenie postihlo páchatela iba tak, aby bol zabezpečený čo najmenší vplyv sankcie na jeho rodinu a blízke osoby,
- súd môže uložiť ochranné opatrenie aj páchatelovi činu inak trestného alebo aj inej osobe, a to v prípade, ak je to nevyhnutné na zabezpečenie ochrany spoločnosti pred páchaním nových trestných činov. Inou osobou možno rozumieť napr. zúčastnenú osobu, prípadne vlastníka strelnej zbrane, o ktorej zhabanie ide, a teda aj osobu, ktorá nebola odsúdená,
- popri ochrannej výchove nemožno uložiť ochranný dohľad,
- pri ukladaní jednotlivých druhov ochranných opatrení sa súd neriadi len zásadou úmernosti k spáchanému trestnému činu, ale musí prihliadať predovšetkým na potrebu ochrany spoločnosti a súčasne aj na potrebu liečenia, výchovy alebo dovŕšenia nápravy páchatela alebo inej osoby,
- výkon ochranného opatrenia sa musí skončiť najneskôr dosiahnutím jeho účelu (napríklad vyliečenie osoby z drogovej závislosti), prípadne uplynutím doby, na ktorú bolo uložené, alebo dovŕšením zákonom ustanoveného veku odsúdeného alebo inej osoby. Iná osoba je napríklad osoba, ktorá nebola odsúdená pre nedostatok veku a bolo jej uložené ochranné opatrenie. (Zdroj: www.aspi.sk)

AKTIVITA č. 3

Názov: Skladačka

Cieľ: Zopakovať si tému druhy sankcií.

Kľúčové kompetencie: kognitívne – riešenie problémov, logické myslenie

Pomôcky: pripravené otázky (papier, tabuľa), rozstrihané (na 7 častí) slovné spojenia (zamerané na niektoré tresty: *trest domáceho väzenia, trest zákazu činnosti, trest prepadnutia vecí, trest vyhostenia, trest zákazu pobytu*), škatuľky alebo obálky (podľa počtu skupín), v ktorých budú rozstrihané a pomiešané slovné spojenia, tabuľa – s pripravenou bodovacou tabuľkou

Práca v triede: skupinová

Čas: 30 minút

Zadanie: Na tejto hodine si zopakujeme tému druhy sankcií. Rozdelíte sa do skupín po 4.

Poznámka autorky: Závisí od počtu žiakov v triede a od počtu rozstrihaných slovných spojení, príp. sa môžu slovné spojenia opakovať aj dvakrát. Zvolíte si svojho zástupcu. Dostanete 7 otázok, zadaní (poznámka autorky: otázky môžu mať všetky skupiny rovnaké alebo môžu byť rozdielne) a budete mať pridelenú jednu zo škatuliek (alebo obálok), v ktorých sú rozstrihané slovné spojenia. Za každú správnu odpoveď získate 1 bod, ak odpoviete nesprávne, bod nezískate.

Po správnom zodpovedaní položenej otázky príde zástupca skupiny ku mne a vyberie si zo škatuľky (alebo obálky) jeden papierik. V prípade, že vaša skupina neodpovie na otázku správne, papierik si nebudete môcť vytiahnuť. Je potrebné, aby ste z vytiahnutých papierikov po zodpovedaní poslednej otázky zložili slovné spojenie.

Vyhráva tá skupina, ktorá získa najviac bodov a uhádne správne celé slovné spojenie (nielen jeho časť).

Príklady otázok:

1. Aké sankcie rozlišuje trestný zákon? (*tresty a ochranné opatrenia*)
2. Čo je účelom trestu (uvedte 2 príklady)? (*zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatelom trestného činu; odradiť ostatných od páchania trestných činov a pod.*)
3. Kedy môže byť osoba podmienene prepustená, ak bola odsúdená na trest odňatia slobody na doživotie? (*najskôr až po 25 rokoch*)
4. Do akej výšky môže súd určiť peňažný trest? (*od 160 eur do 331 930 eur*)

5. Aké tri formy má trest odňatia slobody? (*trest odňatia slobody, ktorého výkon bol podmienenčne odložený; nepodmienenčný trest odňatia slobody a trest odňatia slobody na doživotie*)
6. Uveďte aspoň 2 druhy ochranných opatrení! (*ochranné liečenie, ochranná výchova a pod.*)
7. Uveďte aspoň jeden dôvod, kedy môže súd uložiť mladistvému ochrannú výchovu! (*o výchovu mladistvého nie je náležite postarané, jeho výchova bola zanedbaná a pod.*)

Návrh na rozstrihanie slovných spojení:

tre std omá ceh ovä zen ia; tre stz áka zuč inn ost i; tre stp rep adn uti ave ci;
tr es tv yh os te nia; tre stz ak azu po by tu.

Postup: Žiaci (príp. učiteľ) prečítajú otázku. V prípade, že všetky skupiny majú rovnaké otázky, necháme, aby odpovedali za sebou všetky skupiny (poradie určí učiteľ). Zástupca skupiny odpovedá.

Keď každá skupina zodpovie otázku, učiteľ povie správnu odpoveď a určí skupinu so správnou odpoveďou. Postupne si zástupcovia skupín, ktoré správne odpovedali, prídu vybrať zo škatuľky 1 rozstrihnutý papierik a položia si ho na lavicu. Takto pokračujeme ďalej nasledujúcimi otázkami.

Po poslednej otázke necháme žiakom čas, aby spojili jednotlivé lístky a zložili správne slovné spojenie. Po určitom čase ukončíme hru a požiadame žiakov, aby nahlas prečítali, aké slovné spojenie im vyšlo. Každá skupina alebo celá trieda spoločne môžu o ňom povedať niečo viac. Takýmto spôsobom si učivo o sankciách zopakujeme.

Záver: Vyhodnotíme celú aktivitu. Určíme víťaza aktivity.

Reflexia: Boli otázky, zadania náročné? Vedeli ste sa dohodnúť? Pracoval niekto viac? Vedeli ste slovné spojenie vyriešiť? Čo vám robilo problém?

6| Poľahčujúce a priťažujúce okolnosti

Pri stanovení druhu trestu a jeho dĺžky prihliada súd na stupeň nebezpečnosti trestného činu, na možnosť nápravy páchatela a poľahčujúce okolnosti.

Poľahčujúcou okolnosťou je to, že páchatel:

- spáchal trestný čin v ospravedlniteľnom silnom citovom rozrušení,
- spáchal trestný čin pod tlakom odkázanosti alebo podriadenosti,
- spáchal trestný čin pod vplyvom hrozby alebo nátlaku,
- spáchal trestný čin v dôsledku núdze, ktorú si sám nespôsobil,
- spáchal trestný čin pod vplyvom tiesnivých osobných pomerov alebo rodinných pomerov, ktoré si nespôsobil sám,
- spáchal trestný čin, odvracajúc útok alebo iné nebezpečenstvo,
- viedol pred spáchaním trestného činu riadny život,
- pričínal sa o odstránenie škodlivých následkov trestného činu alebo dobrovoľne nahradil spôsobenú škodu,
- priznal sa k spáchaniu trestného činu a trestný čin úprimne oľutoval,
- sám oznámil trestný čin príslušným orgánom, a iné.

Priťažujúcou okolnosťou je to, že páchatel:

- spáchal trestný čin z obzvlášť zavrhnutiahodnej pohnútky,
- spáchal trestný čin počas živelnej pohromy alebo inej mimoriadnej udalosti vážne ohrozujúcej život alebo zdravie ľudí, iné základné práva a slobody, ústavné zriadenie, majetok, verejný poriadok alebo mravnosť,
- zneužil svoje zamestnanie, povolanie, funkciu alebo postavenie na dosiahnutie neoprávnenej alebo neprimeranej výhody,
- spáchal viac trestných činov,
- zneužil na spáchanie trestného činu osobu, ktorá nie je trestne zodpovedná,
- zvedol na spáchanie trestného činu mladistvého,
- spáchal trestný čin ako organizátor,
- bol už za trestný čin odsúdený (recidíva), a iné.

AKTIVITA č. 4

Názov: Obvinenie z ublíženia na zdraví z nedbanlivosti

Cieľ: Zopakovať si tému poľahčujúce a priťažujúce okolnosti.

Kľúčové kompetencie: kognitívne – riešenie problémov, logické myslenie

Pomôcky: text príbehu, pero papier, trestný zákon (alebo prekopírované výňatky z TZ)

Práca v triede: individuálna (skupinová)

Čas: 15 minút

Zadanie: Prečítajte si predložený príbeh a nájdite poľahčujúce a priťažujúce okolnosti pre futbalistu I. L. V trestnom zákone nájdite ustanovenie, ktoré opisuje vykonaný skutok.

Postup: Rozdáme žiakom pripravený príbeh. Na katedre máme pripravený trestný zákon. Žiaci v texte vyhľadávajú poľahčujúce alebo priťažujúce okolnosti a v trestnom zákone vyhľadajú skutok, ktorý je v texte opísaný.

(Riešenie pre učiteľa: ide o § 157 TZ; ak ho uznajú za vinného, hrozí trest odňatia slobody od 6 mesiacov do 2 rokov.)

Záver: Učiteľ spolu so žiakmi nájdené okolnosti prečítajú, hodnotia a komentujú. Potom niektorý zo žiakov vysvetlí, o aký trestný čin v texte išlo, ktoré ustanovenia trestného zákona o ňom hovoria a aký trest hrozí.

Reflexia: Rozumel som textu? Vedel som nájsť poľahčujúce alebo priťažujúce okolnosti? Ako hodnotím konanie futbalistu?

Príbeh:

23-ročný futbalista I. L. v dôsledku útlmu reakčných schopností nezvládol riadenie vozidla a prešiel so svojím vozidlom Škoda Octavia na rýchlostnej komunikácii do protismeru štvorprúdovej cesty a následne sa zrazil so Škodou Felícia, v ktorej sedeli manželia spolu s dvojročnou dcérkou. Matka Janka utrpela vážne zranenia, svoju dcéru Natáliu však v poslednej chvíli uchránila vlastným telom. Ani u jedného z vodičov nebol zistený alkohol.

Po havárii prejavil futbalista I. L. okamžité veľkú ľútosť, aktívne spolupracoval s políciou a poškodenú rodinu viackrát – i počas vianočných sviatkov – navštívil, ponúkol aj finančné odškodnenie. (Zdroj: www.profutbal.sk)

7| Zánik trestnosti a trestu

Dôvody zániku trestnosti

Všeobecným dôvodom *zániku* trestnosti je skutočnosť, že *zanikla* nebezpečnosť konania pre spoločnosť.

Zmena zákona

Trestnosť činu, ktorý mal v čase spáchania znaky niektorého trestného činu uvedeného v osobitnej časti tohto zákona, zaniká, ak neskorší zákon ustanoví, že tento čin nie je trestným činom.

Účinná lútosť

Trestná zodpovednosť v dôsledku účinnej lútosti zaniká pri trestných činoch, ktoré sú taxatívne vymedzené v trestnom zákone (§ 85 TZ), ak páchateľ dobrovoľne škodlivý následok trestného činu zamedzil alebo napravil, alebo urobil o trestnom čine oznámenie v čase, keď sa škodlivému následku trestného činu mohlo ešte zabrániť. Oznámenie treba urobiť orgánu činnému v trestnom konaní alebo policajnému zboru, vojak môže toto oznámenie urobiť aj svojmu nadriadenému alebo služobnému orgánu a osoba vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby aj príslušníkovi Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Premlčanie trestného stíhania

Trestnosť činu zaniká uplynutím premlčacej doby, ktorá je:

- 30 rokov, ak ide o zločin, za ktorý zákon dovoľuje uložiť trest odňatia slobody na doživotie,
- 20 rokov, ak ide o zločin, pri ktorom zákon ukladá trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej 10 rokov,
- 10 rokov, ak ide o ostatné zločiny,
- 5 rokov, ak ide o prečin, za ktorý sa môže uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej 3 roky,
- 3 roky pri ostatných prečinoch.

Odpustenie alebo zmiernenie trestu

Ak prezident SR na základe svojho práva odpúšťať tresty odpustil odsúdenému trest, tak sa trest nevykoná.

Premlčanie výkonu trestu

Uložený trest nemožno vykonať po uplynutí premlčacej doby, ktorá je:

- a) 20 rokov, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody na doživotie,
- b) 15 rokov, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody prevyšujúci 10 rokov,
- c) 10 rokov, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody najmenej na 5 rokov,
- d) 5 rokov pri odsúdení na iný trest.

Zahľadenie odsúdenia

Súd môže zahladiť odsúdenie, ak odsúdený po výkone alebo odpustení trestu, alebo po premlčaní jeho výkonu viedol riadny život nepretržite po dobu najmenej:

- a) 10 rokov, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody prevyšujúci 5 rokov,
- b) 5 rokov, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody prevyšujúci 1 rok,
- c) 3 roky, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody neprevyšujúci 1 rok.

Ak odsúdený preukázal po výkone alebo odpustení trestu alebo po premlčaní jeho výkonu svojím vzorným správaním, že sa napravil, súd môže zahladiť odsúdenie na žiadosť odsúdeného a pred uplynutím uvedenej doby. Ak bolo odsúdenie zahladené, hľadá sa na páchatela, ako keby nebol odsúdený. (Zdroj: www.aspi.sk)

AKTIVITA č. 5

Názov: Udelené milosti prezidentom SR

Cieľ: Zopakovať si tému zánik trestnosti a trestu s poukázaním na rôznorodosť pri udeľovaní milosti prezidentom republiky.

Kľúčové kompetencie: kognitívne – riešenie problémov, logické myslenie, komunikačné

Pomôcky: počítačová miestnosť, internet

Práca v triede: skupinová (2)

Čas: 20 minút

Zadanie: K počítaču sa posadíte vo dvojiciach. Na webovom sídle prezidenta republiky nájdite individuálne milosti udelené prezidentom republiky. Každá dvojica bude vyhľadávať milosti udelené v jednotlivých rokoch. Prečítajte si obsah milosti tak, aby ste s ním vedeli oboznámiť ostatných spolužiakov.

Postup: Žiaci budú pracovať v počítačovej miestnosti, aby mali prístup na internet. Každá dvojica bude sedieť pri jednom počítači. Jednotlivým dvojiciam prideliť rok a konkrétnu milosť, s ktorou budú pracovať. Žiaci si vyhľadajú webové sídlo prezidenta republiky.

(Riešenie pre učiteľa: <http://www.prezident.sk>; v časti kancelária prezidenta, ústavné právomoci, milosti, individuálne milosti.) Po uplynutí času žiaci ukončia vyhľadávanie na internete a oboznámia spolužiakov s obsahom milosti, ktorej sa venovali.

Záver: Učiteľ vyhodnotí prácu jednotlivých dvojíc, ich interpretáciu a zainteresovanosť na príbehu.

Reflexia: Stotožňujem sa s udelením milosti v príbehu, ktorý som prečítal? Ako by som uvedenú situáciu riešil ja sám? Zaslúžil si odsúdený milosť?

8| Osobitné ustanovenia o stíhaní mladistvých

Mladistvá osoba – osoba, ktorá v čase spáchania trestného činu dovърšíla 14. rok a neprekročila 18. rok svojho veku, sa považuje za *mladistvú*.

8.1| Trestná zodpovednosť

Trestná zodpovednosť je upravená od 14 rokov veku osoby páchatela a u trestného činu sexuálneho zneužívania od 15. roku veku páchatela.

Mladistvý mladší ako 15 rokov, ktorý v čase spáchania trestného činu nedosiahol takú úroveň rozumovej a mravnej vyspelosti, aby mohol rozpoznať protiprávnosť svojho konania alebo ovládať svoje konanie, nie je za tento čin trestne zodpovedný.

To znamená, že mladistvý nebude trestne zodpovedný, ak bude znaleckým posudkom (z oblasti psychológie, psychiatrie) preukázané, že v čase spáchania činu nedosiahol po stránke intelektuálnej alebo po stránke mravnej taký stupeň vývinu, aký spravidla dosahujú jeho vrstovníci.

Pokiaľ ide o prečin, na trestnú zodpovednosť mladistvého sa vyžaduje, aby išlo o čin, ktorého závažnosť je vyššia ako malá.

8.2| Okolnosti vylučujúce trestnú zodpovednosť

Kto v čase spáchania činu inak trestného nedovърšíl 14. rok svojho veku, nie je trestne zodpovedný.

Pre trestný čin sexuálneho zneužívania nie je trestne zodpovedný, kto v čase spáchania trestného činu nedovърšíl 15. rok svojho veku.

8.3| Ukladanie sankcií a výchovných opatrení mladistvému

Účelom *trestu u mladistvého* je predovšetkým *vychovať ho* na riadneho občana. Trest má zároveň pôsobiť na predchádzanie protiprávných činov a primerane chrániť aj spoločnosť.

Uložený trest má súčasne viesť k obnoveniu narušených sociálnych vzťahov a k začleneniu mladistvého do rodinného a sociálneho prostredia.

Účelom *ochranného opatrenia a výchovného opatrenia u mladistvého* je kladne ovplyvniť duševný, mravný a sociálny vývoj mladistvého so zreteľom na dosiahnutý stupeň jeho rozumového a mravného vývoja, na jeho osobné vlastnosti, rodinnú výchovu a prostredie, z ktorého pochádza, a tým mladistvého zároveň chrániť pred škodlivými vplyvmi a spoločnosť pred páchaním trestnej činnosti.

Pri ukladaní trestu, ochranného opatrenia alebo výchovného opatrenia súd prihliada na osobnosť mladistvého, jeho vek, rozumovú a mravnú vyspelosť, zdravotný stav, na jeho osobné, rodinné a sociálne pomery.

8.4| Upustenie od potrestania mladistvého

Súd môže upustiť od potrestania mladistvého, ktorý spáchal prečin, svoje spáchanie ľutuje a prejavuje účinnú snahu po náprave. Ak súd upustil od potrestania, hľadá sa na mladistvého, ako keby nebol odsúdený.

Ochranná výchova

Uloženie ochrannej výchovy znamená odňatie mladistvého z výchovy rodičov a jeho zaradenie spravidla do kolektívnej výchovy s prísnejším režimom. Ochrannú výchovu možno uložiť len vtedy, ak iné výchovné opatrenia nemajú nádej na úspech.

Dôvody uloženia ochrannej výchovy:

- a) o výchovu mladistvého nie je náležite postarané a tento nedostatok nemožno odstrániť v rodine, v ktorej žije,
- b) doterajšia výchova mladistvého bola zanedbaná,
- c) prostredie, v ktorom mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho riadnej výchovy.

Ochranná výchova sa vykonáva v osobitných výchovných zariadeniach alebo sa môže vykonať aj v profesionálnej náhradnej rodine, v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti. Trvá dovtedy, kým to vyžaduje jej účel, avšak najdlhšie do 18. roku veku mladistvého. Ak to vyžaduje záujem mladistvého, tak súd môže ochrannú výchovu predĺžiť do jeho 19. roku veku. (Zdroj: www.aspi.sk)

AKTIVITA č. 6

Názov: Konania mladistvých

Cieľ: Zopakovať si tému osobitné ustanovenia o stíhaní mladistvých

Kľúčové kompetencie: kognitívne – riešenie problémov, logické myslenie, komunikačné

Pomôcky: trestný zákon (alebo prekopírované výňatky z TZ), texty pre žiakov (minimálne pre dvojicu), pero, papier

Práca v triede: skupinová

Čas: 20 minút

Zadanie: Dnes budete pracovať podľa jednotlivých radov. Vyberte si spo- medzi seba jedného hovorcu. Každý rad bude riešiť jeden prípad. Pokúsite sa vcítiť do úlohy sudcu. Každý si pozorne prečíta predložený prípad a úlo- hou každého radu bude pomocou trestného zákona nájsť ustanovenie, podľa ktorého majú byť účastníci prípadu potrestaní.

Postup: Žiakom rozdáme jednotlivé prípady. Každá dvojica žiakov v jednom rade dostane prípad, ktorí majú riešiť.

Prvý rad bude riešiť prípad č. 1, druhý rad prípad č. 2 a tretí rad prípad č. 3. Žiaci používajú pri práci trestný zákon. Ich úlohou je určiť, aký protiprávny čin bol spáchaný, aký trest môže stihnúť páchateľa za vykonaný čin.

Po uplynutí času hovorca žiakov v príslušnom rade najprv nahlas prečíta text prípadu a na základe spoločných zistení prednesie výsledky zistenia.

Záver: Učiteľ vyhodnotí prácu jednotlivých radov a uvedie správne riešenie všetkých predložených prípadov.

Reflexia: Aký mám názor na prípad? Súhlasím s tým, aby mladistvým boli udelené len polovičné tresty? Prečo áno a prečo nie?

Prípád č. 1

19-ročný mladík súložil s dievčaťom, ktoré má iba 14 rokov. Mladá dvojica si podľa policajného vyšetrovania niekoľkokrát sexuálne užívala v Košiciach, hoci školáčka má menej ako 15 rokov.

Zhodnoťte konanie oboch účastníkov! Priradte prípad k niektorému z trestných činov a uveďte trestnú sadzbu pre oboch účastníkov!

Prípád č. 2

Dvojica mladíkov vo veku 16 a 17 rokov vošla do predajne potravín s tým, že jeden z mladíkov (16-ročný Peter) namieril zbraň na predavačku a zobral z pokladne 400 eur. Druhý ho istil s nožom v ruke. Pri dolapení podozrivých pomáhali aj náhodní občania, ktorí 17-ročného podozrivého chytili krátko po čine. Druhého z dvojice zadržali kriminalisti.

Zhodnoťte konanie oboch účastníkov! Priradte prípad k niektorému z trestných činov a uveďte trestnú sadzbu pre oboch účastníkov!

Prípád č. 3

Mladiství bratia Michal a Ján sa zabávali tak, že susedovu mačku zavesili v parku na strom a podpálili ju. Mačka v hrozných bolestiach uhynula. Obaja mladiství, z ktorých mladší Ján v čase spáchania trestného činu ešte nemal 15 rokov, sa pred súdom k skutku priznali a svoj čin oľutovali.

Zhodnoťte konanie oboch účastníkov! Priradte prípad k niektorému z trestných činov a uveďte trestnú sadzbu pre oboch účastníkov!

Riešenie aktivity č. 6

Prípád č. 1: Za sexuálne zneužitie dieťaťa hrozí páchateľovi v prípade dokázania viny na súde trest od 3 až 10 rokov (§ 201 TZ).

Prípád č. 2: Obvineným mladistvým hrozí polovica z trestu za ozbrojenú lúpež, ktorá je 7 až 12 rokov (§ 188 TZ).

Prípád č. 3: Mladiství chlapci sa skutku dopustili zvlášť brutálnym a krutým spôsobom na verejnom mieste. Súd oboch mladistvých odsúdil na trest odňatia slobody na 4 mesiace podmienene s odložením výkonu trestu na 1 rok za týranie zvierťa.

(Zdroj: www.zachranari.sk)

8.5| Druhy výchovných opatrení

Pri podmiennečnom upustení od potrestania alebo v prípravnom konaní môžu byť na dosiahnutie účelu zákona uložené mladistvému výchovné opatrenia. *Výchovné opatrenia sú:*

a) *výchovné povinnosti a obmedzenia* – mladistvý musí:

- bývať s rodičom alebo s iným dospelým, ktorý je zodpovedný za jeho výchovu,
- usilovať sa o vyrovnanie s poškodeným,
- podrobiť sa liečeniu škodlivej závislosti,
- podrobiť sa vo svojom voľnom čase programu sociálneho výcviku,
- a iné,

b) *napomenutie s výstrahou:*

súd a prokurátor v prípravnom konaní dôrazne vytknú mladistvému v prítomnosti zákonného zástupcu protiprávnosť jeho činu a upozornia ho na sankcie, ktoré mu hrozia podľa tohto zákona, ak by v budúcnosti spáchal ďalšiu trestnú činnosť. Cieľom napomenutia s výstrahou je zabrániť recidíve mladistvého.

8.6| Druhy trestov

Mladistvému môže súd uložiť len:

- a) trest povinnej práce,
- b) peňažný trest,
- c) trest prepadnutia veci,
- d) trest zákazu činnosti,
- e) trest vyhostenia,
- f) trest odňatia slobody.

Trestné sadzby pri treste odňatia slobody ustanovené trestným zákonom u mladistvých sa znižujú na polovicu. Mladistvým sú súdom ukladané väčšinou podmiennečné tresty. Nepodmiennečné tresty súd ukladá mladistvým len výnimočne. Mladistvý, na rozdiel od dospelého, musí mať vždy obhajcu. (Zdroj: www.zachranari.sk)

9| Výklad pojmov

9.1| Všeobecné pojmy

Ujma na zdraví – rozumie sa ňou akékoľvek poškodenie zdravia iného. Uvedený pojem zahŕňa aj ublíženie na zdraví (ak si vyžiadalo lekárske ošetrovanie, ošetrovanie alebo liečenie a asi 7 dní bol obvyklý spôsob života poškodeného sťažnený) a ťažkú ujmu na zdraví, ktorá sa definuje ako závažnejší stupeň poškodenia, resp. poruchy zdravia (napr. zmrzačenie, zohyzdenie, mučivé útrapy, poškodenie dôležitého orgánu – pomliaždenie mozgu, poranenie miechy, poranenie srdca a pod.).

Škoda – škodou sa rozumie napríklad škoda na veci (napr. poškodenie alebo zničenie), na právach (napr. obmedzenie práva na osobnú slobodu, obmedzenie práva slobodne podnikat'), ujma na majetku a iná ujma poškodeného (napr. poškodenie dobrého mena pri krivom obvinení, strata panenstva pri znásilnení). Škodou sa rozumie aj získanie prospechu v súvislosti s trestným činom. Škodou je i ujma na zisku, ak poškodený mohol inak dosiahnuť zisk (napr. odcudzenie ovocia určeného na predaj).

Prostitúcia

Za prostitúciu sa považujú tri formy uspokojovania sexuálnych potrieb iného:

- súlož;
- iný spôsob pohlavného styku;
- iný obdobný sexuálny styk.

Uspokojovanie sexuálnych potrieb sa realizuje vo všetkých uvedených prípadoch za odmenu.

Súlož – spojenie pohlavných orgánov muža a ženy.

Iný spôsob pohlavného styku – rozumie sa ním dotýkanie sa pohlavných orgánov medzi mužmi alebo ženami, análny (konečníkový) a orálny (ústny) styk.

Iný obdobný sexuálny styk – rozumie sa ním napr. vzájomná masturbácia, dotýkanie sa holého tela.

Pornografia – je zobrazenie (napríklad prostredníctvom fotografie; filmu; nosičov zvuku; opis príbehu so sexuálnym motívom) súlože; iného spôsobu pohlavného styku; iného obdobného sexuálneho styku alebo obnažených pohlavných orgánov.

Toto zobrazenie musí smerovať k vyvolávaniu sexuálneho uspokojenia inej osoby. Pri detskej pornografii je predmetom pornografie dieťa.

9.2| Osobitné kvalifikačné pojmy

Chránená osoba – rozumie sa ňou dieťa, tehotná žena, blízka osoba, odkázaná osoba, osoba vyššieho veku, chorá osoba, osoba požívajúca ochranu podľa medzinárodného práva (napr. zamestnanci diplomatických misií, konzulárni zástupcovia cudzieho štátu, zástupcovia členov OSN a pod.), verejný činiteľ alebo osoba, ktorá plní svoje povinnosti uložené na základe zákona, alebo svedok, znalec, tlmočník alebo prekladateľ.

Trestné činy extrémizmu – sú trestné činy, ktoré podporujú a propagujú skupiny smerujúce k potlačeniu základných práv a slobôd, výroby extrémistických materiálov (EM), rozširovania EM, popierania a schvaľovania holokaustu a zločinov politických režimov, hanobenia národa, rasy a presvedčenia, podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti a iné.

(Zdroj: www.aspi.sk)

10 | Druhá časť: Osobitná časť trestného zákona

Prvá hlava: Trestné činy proti životu a zdraviu (úkladná vražda, zabitie, ublíženie na zdraví, ohrozovanie pohlavnou chorobou, šírenie toxikománie ai.).

Druhá hlava: Trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti (obchodovanie s ľuďmi, obmedzovanie osobnej slobody, lúpež, nátlak, znásilnenie, sexuálne zneužívanie a iné).

Tretia hlava: Trestné činy proti rodine a mládeži (dvojmanželstvo, opustenie dieťaťa, zanedbanie povinnej výživy, únos a iné).

Štvrtá hlava: Trestné činy proti majetku (krádež, podvod, úžera, poškodenie veriteľa a iné).

Piata hlava: Trestné činy hospodárske (neoprávnené podnikanie, zneužívanie informácií v obchodnom styku, ohrozovanie obehu peňazí, daňový podvod a iné).

Šiesta hlava: Trestné činy všeobecne nebezpečné a proti životnému prostrediu (neoprávnené uskutočňovanie stavby, neoprávnené nakladanie s odpadmi, porušovanie ochrany stromov a krov, pyltliactvo a iné).

Siedma hlava: Trestné činy proti republike, úklady proti SR, teror, záškodníctvo, sabotáž, vyzvedačstvo a iné).

Ôsma hlava: Trestné činy proti poriadku vo verejných veciach (útok na orgán verejnej moci, zneužívanie právomocí verejného činiteľa, korupcia, podplácanie, pohrdanie súdom, prevádzačstvo a iné).

Deviata hlava: Trestné činy proti iným právam a slobodám (násilie proti skupine obyvateľov, opilstvo, šírenie poplašnej správy, výtržníctvo, ohrozovanie mravnosti, ohováranie, týranie zvierat a iné).

Desiata hlava: Trestné činy proti brannosti, proti civilnej službe, proti službe v ozbrojených silách a proti obrane vlasti (spolupráca s nepriateľom, vojnová zrada, služba v cudzom vojsku a iné).

Jedenásta hlava: Trestné činy vojenské (neuposlúchnutie rozkazu, dezercia, nesplnenie bojovej úlohy a iné).

Dvanásta hlava: Trestné činy proti mieru, proti ľudskosti, trestné činy terorizmu, extrémizmu a trestné činy vojnové (genocída, terorizmus, mučenie a iné neľudské alebo kruté zaobchádzanie, hanobenie národa, rasy a presvedčenia, neľudskosť a iné).

AKTIVITA č. 7

Názov: Trestné činy

Cieľ: Pochopiť náplň druhej časti trestného zákona – osobitná časť.

Kľúčové kompetencie: kognitívne – riešenie problémov, logické myslenie

Pomôcky: pripravené zadania (papier, tabuľa), pripravené jednotlivé trestné činy z osobitnej časti trestného zákona, papiere, pero

Práca v triede: individuálna (skupinová)

Čas: 20 minút

Zadanie: V súlade s druhou časťou trestného zákona sa budeme snažiť zorientovať sa v nej.

Úlohou bude predložené konania zaradiť k niektorým trestným činom, ktoré sa uvádzajú v osobitnej časti trestného zákona.

Postup: Žiakom rozdáme (alebo sprístupníme na tabuli) jednotlivé konania, ako i trestné činy, ktoré sa uvádzajú v osobitnej časti trestného zákona. Žiaci sa pokúsia určiť, o aký trestný čin ide v konkrétnych situáciách. Po uplynutí času ponecháme žiakov, aby nahlas a správne priradili konania k trestným činom.

Záver: Spolu so žiakmi správne priradíme konania k trestným činom a vyhodnotíme celú aktivitu. V tejto časti ponecháme diskusiu žiakov k nasledovnej problematike: Ste 16-ročné (-ročný) dievča (chlapec), ktorému dvorí atraktívny muž (atraktívna žena). Miluje vás a chce, aby ste spolu odišli do zahraničia. Práve tam vás spoločne čaká bohatstvo, prepych, pravá láska. Veríte jeho vyjadreniam, avšak chcete sa presvedčiť, či hovorí pravdu.

Čo urobíte, aby ste sa presvedčili, či nie je zapletený/á do obchodu s ľuďmi?

Reflexia: Boli zadania náročné? Vedel som ich priradiť k trestným činom? Pochopil som zmysel druhej časti trestného zákona? Čomu nerozumiem? Na čo si musím dávať pozor, ak ma niekto láka do zahraničia?

Zamyslite sa nad prípadnými konaniami a zaradte ich k jednotlivým trestným činom:

1.

Známy rockový spevák v rozhovore pre rozhlas v relácii pre mládež uviedol, že za všetky svoje úspechy vďačí jedine „tráve“, ktorá, keď ju vyfajčí, mu dáva krídla. Vo svojej spovedi pokračoval tým, že mäkké drogy sú dobré, lebo jemu pomohli.

2.

Mestský policajti v r. 1994 v Bratislave na Námestí SNP pri kontrole vodiča – cudzieho štátneho príslušníka si od neho vyžiadali na zaplatenie pokuty 100 DM, vrátiac mu 80 Sk, pričom nevystavili potvrdenie o zaplatení pokuty a prostriedky v sume približne 1 300 Sk si ponechali.

3.

Babka sa prechádzala v parku so svojimi vnúčatami. Zrazu vybehol spoza fontány pes a zastavil sa na tele chlapčeka, zahryzol sa mu do stehna. Všade striekala krv, chlapec upadol do bezvedomia. Okoloidúci, ktorý spozoroval, čo sa deje, zavolať prvú pomoc. Chlapec pobudol v nemocnici 20 dní.

4.

Policajná hliadka si všimla podozrivú dvojicu na bielom aute značky Škoda Fabia vo Svite. Muži sa tvárili, že dopĺňajú bankomat sporiteľne. Policajti po zistení, že na aute mali ukradnuté bratislavské evidenčné číslo, posádku prenasledovali a zastavili na diaľnici. Muži v aute mali kazetu s takmer 200-tisíc eurami.

5.

Mladá žena privolala hliadku mestskej polície, pretože bola v reštauračnom zariadení najskôr opakovane poliata rôznymi nápojmi a neskôr pred podnikom dvoma mužmi násilím vhozená do kontajnera na smeti, kam ju zavreli a odmietali ju pustiť. Opakovane ju polievali pivom a hádzali na ňu smeti. Od svojho konania upustili, až keď žena začala telefonovať zo svojho mobilného telefónu.

6.

Anna si chcela cez prázdniny privyrobiť. Našla si inzerát a jej sen o práci v zahraničí sa mohol naplniť. Mala sľúbené, že bude pracovať ako čašníčka v reštaurácii. Majiteľ jej ukázal, čo má robiť. Večer jej prikázal, aby si obliekla minisukňu a priesvitnú blúzku a išla do haly. V hale sa na ňu začali „lepiť“

muži. Sťažovala sa majiteľovi, ale ten jej povedal, že nemá obsluhovať len pri stoloch, ale aj v posteli. Keď odmietla, surovo ju zbil. Bola nútená na to pristúpiť.

7.

Martin K. z Topolčian oslavoval a popíjal s priateľmi do skorého rána. To mu však nebránilo, aby v takomto stave sadol za volant. Na znamenie policajnej hliadky auto zastavil, vystúpil z neho a dal sa na útek. Nereagoval ani na výzvu policajtov, aby neutekal a neskrýval sa. Policajti vodiča dobehli. Skúškou na meranie alkoholu v dychu bolo zistené, že šoféroval opitý s 1,44 promile alkoholu. Policajti ho poučili, že sa dopustil priestupku, a tak mu zadržia vodičský preukaz. Opitý vodič im však ponúkol peniaze, každému po 250 eur. Policajti ho upozornili, že sa dopúšťa trestného činu, no ani to ho neodrádzalo. Policajti Martina K. predviedli pred vyšetrovateľa.

8.

Včera popoludní pred 16.00 hod. oznámil na policajnú linku neznámy mužský hlas, že v nákupnom centre v Nových Zámkoch je uložená bomba, ktorá o hodinu vybuchne. Na miesto boli ihneď vyslané policajné hliadky a miesto zabezpečili. Po evakuácii ľudí pyrotechnik a psovodi prehľadali vnútorné i vonkajšie priestory. Prehliadka bola ukončená s negatívnym výsledkom.

9.

Peter S., klient poisťovne Generali, ktorý mal havarijne poistené auto, nahlásil kompletne vykradnutie svojho auta, a to až do tej miery, že mu zloději ukradli aj sedačky. Poisťovňa pri obhliadke miesta zistila, že sedačky z auta ukradnúť rozhodne nemohli. Šírka garáže neumožňovala dostatočné otvorenie dverí na aute.

Riešenie úloh z aktivity č. 7

1. šírenie toxikománie; 2. zneužívanie právomoci verejného činiteľa; 3. ublíženie na zdraví; 4. krádež; 5. obmedzovanie osobnej slobody; 6. obchodovanie s ľuďmi; 7. podplácanie; 8. šírenie poplašnej správy; 9. poisťovací podvod.

11|Trestný poriadok a jeho členenie

Trestný poriadok – upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia boli podľa zákona spravodlivo potrestaní. Treba však rešpektovať základné práva a slobody fyzických a právnických osôb.

Základné zásady trestného konania:

- nikto nemôže byť stíhaný ako obvinený inak než zo *zákonných dôvodov*,
- do základných práv a slobôd osôb možno zasahovať len v miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu trestného konania, pričom treba rešpektovať *dôstojnosť osôb a ich súkromie*,
- o zásahoch do základných práv a slobôd pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní rozhoduje *súdca pre prípravné konanie*,
- každý, proti komu sa vedie trestné konanie, považuje sa za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu (**zásada prezumpcie nevinu**),
- prokurátor v trestnom konaní zastupuje štát, je povinný stíhať *všetky trestné činy*, o ktorých sa dozvedel,
- orgány činné v trestnom konaní a súdy konajú *z úradnej povinnosti*; väzobné veci sú povinné vybavovať prednostne a urýchlene,
- každý má právo, aby jeho trestná vec bola *spravodlivo a v primeranej lehote* prejednaná nezávislým a nestranným súdom v jeho prítomnosti tak, aby sa mohol vyjadriť k všetkým vykonávaným dôkazom, ak tento zákon neustanovuje inak,
- nikoho *nemožno trestne stíhať* za čin, za ktorý bol už právoplatne odsúdený alebo oslobodený spod obžaloby,
- každý, proti komu sa vedie trestné konanie, má *právo na obhajobu*,
- orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený *skutkový stav veci*; orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré

svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie,

- súd môže vykonať aj *dôkazy*, ktoré strany nenavrhli; strany majú právo nimi navrhnutý dôkaz zabezpečiť,
- orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia *dôkazy získané zákonným spôsobom*,
- orgány činné v trestnom konaní a súd *spolupracujú* so záujmovými združeniami občanov a využívajú ich výchovné pôsobenie,
- *strany sú si* v konaní pred súdom *rovné*,
- trestné stíhanie pred súdom je možné len na základe *návrhu alebo obžaloby podanej prokurátorom*, ktorý v konaní pred súdom obžalobu alebo návrh zastupuje,
- v trestnom konaní pred súdom rozhoduje *senát, samosudca* alebo *sudca pre prípravné konanie*,
- trestné veci prejednáva *súd verejne*; z hlavného pojednávania alebo verejného zasadnutia môže byť verejnosť vylúčená len v prípadoch ustanovených týmto zákonom; *rozsudok* musí byť vždy *vyhlásený verejne*,
- konanie pred súdom je *ústne*,
- pri rozhodovaní na hlavnom pojednávaní, na verejnom zasadnutí alebo na neverejnom zasadnutí smie súd prihliadnuť *len na tie dôkazy, ktoré boli v tomto konaní vykonané*, ak zákon neustanovuje inak,
- ak obvinený, jeho zákonný zástupca, poškodený, zúčastnená osoba alebo svedok vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa konanie vedie, *má právo na tlmočníka a prekladateľa*. (Zdroj: www.aspi.sk)

12| Výkon trestného súdnictva

Sústavu súdov, ktoré vykonávajú súdnictvo v trestných veciach, ustanovuje osobitný zákon.

12.1| Súd

Sústava trestných súdov	
Najvyšší súd Slovenskej republiky	
Krajské súdy	Špecializovaný trestný súd
Okresné súdy	

Pôsobnosť Špecializovaného trestného súdu sa vzťahuje na:

- a) trestný čin úkladnej vraždy,
- b) trestný čin machinácií pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe,
- c) trestný čin falšovania, pozmeňovania a neoprávnenej výroby peňazí a cenných papierov,
- d) trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa v súbehu s niektorými trestnými činmi,
- e) a iné.

12.2| Vecná príslušnosť

Konanie v prvom stupni vykonáva *okresný súd*, ak tento zákon neustanovuje inak. Okresný súd v sídle krajského súdu vykonáva v prvom stupni konanie:

- a) o obzvlášť závažných zločinoch, za ktoré zákon ustanovuje trest odňatia slobody s dolnou hranicou trestnej sadzby najmenej dvanásť rokov alebo
- b) ak bol skutok spáchaný organizovanou skupinou, zločineckou skupinou alebo teroristickou skupinou.

Okresný súd uvedený v osobitnom zákone v I. stupni a krajský súd uvedený v osobitnom zákone v II. stupni vykonávajú konanie o trestných činoch:

- a) vojakov,
- b) vojnovej zrady, služby v cudzom vojsku a nenastúpenia služby v ozbrojených silách.

12.3| Miestna príslušnosť

Konanie vykonáva súd, v ktorého obvode bol trestný čin spáchaný. Ak miesto činu nemožno zistiť alebo bol čin spáchaný v cudzine, konanie vykonáva súd, v ktorého obvode obvinený býva, pracuje alebo sa zdržiava; ak sa nedajú tieto miesta zistiť alebo sú mimo územia Slovenskej republiky, konanie vykonáva súd, v ktorého obvode čin vyšiel najavo. (Zdroj: www.aspi.sk)

12.4| Subjekty trestného konania

Subjektmi trestného konania rozumieme tie činitele (štátne orgány, fyzické a právnické osoby), ktoré majú a vykonávajú vlastný vplyv na priebeh konania a ktorým Trestný poriadok na uskutočnenie tohto vplyvu priznáva určité procesné práva a ukladá procesné povinnosti.

Druhy subjektov

a) Orgány činné v trestnom konaní

Prokurátor – vykonáva dozor nad dodržiavaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní; podáva obžalobu na súd.

Policajt – rozumie sa ním vyšetrovateľ policajného zboru, poverený príslušník policajného zboru, príslušník vojenskej polície, príslušník zboru väzenskej a justičnej stráže, príslušník železničnej polície, colné orgány, veliteľ námornej lode.

b) Súdny

c) Pomocné osoby

- *probačný a mediačný úradník, vyšší súdny úradník, súdny tajomník, asistent prokurátora, súdny tajomník a asistent prokurátora, zapisovateľ, tlmočník a prekladateľ, nezúčastnená osoba a figurant.*

d) Osoba, proti ktorej sa vedie trestné stíhanie

Podozrivý – je ten, kto je podozrivý zo spáchania trestného činu a bol zadržaný v súlade s Trestným poriadkom.

Obvinený – je osoba, voči ktorej bolo vznesené obvinenie.

Obžalovaný – po nariadení hlavného pojednávania sa obvinená osoba označuje ako obžalovaná.

Odsúdený – je osoba, proti ktorej bol vydaný odsudzujúci rozsudok, ktorý už nadobudol právoplatnosť. (Ďurajková, Kopecká, Vargová, 2011)

Práva a povinnosti obvineného

- obvinený má právo od začiatku konania proti svojej osobe vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam, ktoré sa mu kladú za vinu, a k dôkazom o nich,
- má právo odoprieť vypovedať,
- môže uvádzať okolnosti, navrhovať, predkladať a obstarávať dôkazy slúžiace na jeho obhajobu,
- robiť návrhy a podávať žiadosti a opravné prostriedky,
- má právo zvoliť si obhajcu a s ním sa radiť aj počas úkonov vykonávaných orgánom činným v trestnom konaní alebo súdom,
- môže žiadať, aby bol vypočúvaný za účasti svojho obhajcu a aby sa obhajca zúčastnil aj na iných úkonoch prípravného konania,
- ak je obvinený zadržaný, vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody, môže s obhajcom hovoriť bez prítomnosti tretej osoby,
- má právo v konaní pred súdom vypočúvať svedkov, ktorých sám navrhol alebo ktorých s jeho súhlasom navrhol obhajca, a klásť svedkom otázky,
- obvinený môže uplatňovať svoje práva sám alebo prostredníctvom obhajcu,
- obvinený, ktorý nemá dostatočné prostriedky na úhradu trov obhajoby, má nárok na bezplatnú obhajobu alebo na obhajobu za zníženú odmenu,
- orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné vždy obvineného o jeho právach poučiť,
- obvinený je povinný na začiatku prvého výsluchu uviesť adresu, na ktorú sa mu majú písomnosti doručovať,
- a iné.

e) Obhajca osoby (advokát), voči ktorej sa vedie trestné stíhanie

Obhajca je povinný poskytovať obvinenému potrebnú právnu pomoc, na obhajovanie jeho záujmov účelne využívať prostriedky a spôsoby obhajoby, najmä starať sa o to, aby boli v konaní náležité a včas objasnené skutočnosti, ktoré obvineného zbavujú viny alebo jeho vinu zmierňujú. Obhajca je oprávnený už v prípravnom konaní robiť v mene obvineného návrhy, podávať v jeho mene žiadosti a opravné prostriedky, nazerať do spisov a zúčastniť sa podľa ustanovení tohto zákona v konaní pred súdom úkonov, ktorých má právo zúčastniť sa obvinený, a vo vyšetrovaní alebo v skrátanom vyšetrovaní úkonov. Obhajca má právo vo všetkých štádiách trestného konania vyžiadať si vopred kópiu či rovnopis zápisnice o každom úkone trestného konania. Orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné mu vyhovieť.

f) Iné osoby s obhajovacími právami a osoby so samostatnými obhajovacími právami

g) Iné subjekty:

- *poškodený* – osoba, ktorej bolo trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková, morálna alebo iná škoda, alebo jej boli porušené či ohrozené zákonom chránené práva alebo povinnosti,
- *zúčastnená osoba*.

13|Predsúdne konanie

Trestné konanie sa rozdeľuje na 2 základné časti – *predsúdne konanie* a *súdne konanie*.

1. Predsúdne konanie:

- postup pred začatím trestného stíhania,
- prípravné konanie,
- dozor a úkony prokurátora.

Trestné stíhanie – je úsek od začatia trestného stíhania až do právoplatnosti rozsudku, prípadne iného rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu.

Prípravné konanie – úsek od začatia trestného stíhania do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o vine a treste.

2. Súdne konanie

- Všeobecné ustanovenia
- Preskúmanie a predbežné prejednanie obžaloby
- Hlavné pojednávanie
- Odvolacie konanie
- Vykonávacie konanie

13.1| Začatie trestného stíhania

V priebehu prípravného konania majú orgány činné v trestnom konaní čo najrýchlejšie zistiť skutkový stav veci.

Trestné oznámenie sa podáva prokurátorovi alebo policajtovi. Trestné oznámenie môžu podávať občania, štátne orgány, záujmové združenia občanov a iné subjekty. Môže sa podať písomne, ústne do zápisnice, elektronickými prostriedkami, podpísané zaručeným elektronickým podpisom, telegraficky, telefaxom alebo ďalekopisom, ktoré treba potvrdiť písomne alebo ústne do

zápisnice. Po prevzatí trestného oznámenia policajt alebo prokurátor *preskúmajú obsah oznámenia*, a ak je potrebné, doplnia ho vyžiadaním písomných podkladov od oznamovateľa alebo ho doplnia jeho výsluchom. Trestné stíhanie sa začína *vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania*. (Kopecká, Mrázková, 2006)

13.2| Prípravné konanie

Uznesenie o začatí trestného stíhania musí obsahovať opis skutku s uvedením miesta, času, príp. iných okolností, o aký trestný čin v tomto skutku ide. O začatí trestného stíhania policajt upovedomí oznamovateľa a poškodeného a doručí uznesenie prokurátorovi do 48 hodín.

Policajt začne *vyšetrovanie* spravidla osobne. Postupuje tak, aby čo najrýchlejšie zadovážil podklady na objasnenie skutku. Policajt zadovážuje dôkazy bez ohľadu na to, či svedčia v prospech alebo v neprospech obvineného. Obvinený nesmie byť nijakým spôsobom k výsluchu a k priznaniu nezákonne nútený. Ak je na podklade trestného oznámenia alebo zistených skutočností po začatí trestného stíhania dostatočne odôvodnené, že skutok je trestným činom a že ho spáchala určitá osoba, policajt bez meškania vydá *uznesenie o vznesení obvinenia*. Toto ihneď oznámi obvinenému a prokurátorovi doručí najneskôr do 48 hodín. Po skončení vyšetrovania policajt predloží spis prokurátorovi *s návrhom na podanie obžaloby*.

13.2.1| Rozhodnutia v prípravnom konaní

Po skončení vyšetrovania policajt alebo prokurátor môžu urobiť tieto rozhodnutia:

Postúpenie veci – policajt alebo prokurátor postúpia vec inému orgánu, ak výsledky vyšetrovania preukazujú, že nejde o trestný čin.

Zastavenie trestného stíhania – prokurátor alebo policajt zastavia trestné stíhanie, ak skutok nie je trestným činom; že ho nespáchal obvinený a pod.

Podmienečné zastavenie trestného stíhania – prokurátor podmienečne zastaví trestné stíhanie, ak ide o prečin so sadzbou do päť rokov odňatia slobody; obvinený s tým súhlasí; obvinený sa k činu priznal a nahradil spôsobenú

škodu alebo sa k jej náhrade zaviazal a takéto rozhodnutie je dostačujúce vzhľadom na osobu obvineného a doterajší spôsob života obvineného a na okolnosti prípadu.

Podmienečné zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného – prokurátor môže podmienečne zastaviť trestné stíhanie obvineného, ktorý sa významnou mierou podieľal na objasnení korupcie, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny, teroristickej skupiny a iných trestných činov a záujem spoločnosti na objasnení takéhoto trestného činu prevyšuje záujem na trestnom stíhaní obvineného.

Podmienečne zastaviť trestné stíhanie sa nesmie voči organizátorovi, návodcovi alebo objednávateľovi trestného činu, na objasnení ktorého sa podieľa. Obvinenému sa určí skúšobná doba na 2 až 10 rokov.

Zmier

Ak ide o prečin so sadzbou do päť rokov, môže prokurátor so súhlasom obvineného a poškodeného rozhodnúť o schválení zmieru a zastaviť trestné stíhanie:

- ak obvinený podá vyhlásenie o spáchaní skutku,
- ak nahradil spôsobenú škodu alebo urobil iné opatrenia na náhradu škody, alebo inak odstránil ujmu vzniknutú trestným činom,
- ak obvinený a poškodený s tým súhlasí,
- a iné.

Prerušenie trestného stíhania – policajt preruší trestné stíhanie:

- ak pre neprítomnosť obvineného alebo svedka nemožno vec náležite objasniť,
- ak sa nezistili skutočnosti oprávňujúce vykonať trestné stíhanie proti určitej osobe,
- ak nemožno obvineného pre ťažkú chorobu postaviť pred súd,
- ak obvinený je vydaný do cudziny alebo vyhostený,
- ak obvinený je cudzinec alebo osoba bez štátnej príslušnosti a je odovzdaný na vykonanie úkonov do cudziny,
- a iné.

Podanie obžaloby – ak výsledky prípravného konania odôvodňujú postaviť obvineného pred súd, policajt po skončení vyšetrovania predloží spis prokurátorovi s návrhom na podanie obžaloby (Kopecká, Mrázková, 2006).

13.3| Dozor a úkony prokurátora

Dozor nad dodržiavaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní vykonáva prokurátor.

Iba prokurátor je oprávnený v prípravnom konaní:

- a) podať obžalobu,
- b) uzavrieť s obvineným dohodu o vine a treste a podať návrh súdu na jej schválenie,
- c) postúpiť vec,
- d) prerušiť trestné stíhanie,
- e) zastaviť trestné stíhanie alebo podmiennečne zastaviť trestné stíhanie, alebo podmiennečne zastaviť trestné stíhanie spolupracujúceho obvineného,
- f) schváliť zmier a zastaviť trestné stíhanie,
- g) nariadiť exhumáciu mŕtvoly,
- h) navrhnúť súdu vzatie obvineného do väzby a predĺženie doby trvania väzby,
- i) navrhnúť vyžiadanie obvineného z cudziny,
- j) a iné.

Prokurátor podá obžalobu príslušnému súdu, pripojí spisy, ich prílohy a dôkazné predmety. O podaní obžaloby upovedomí obvineného, jeho obhajcu a poškodeného. Ak je obvinený vo väzbe, tak aj ústav na výkon väzby (Kopecká, Mrázková, 2006).

14|Súdne konanie

Trestné stíhanie pred súdom sa koná len na podklade obžaloby alebo návrhu dohody o vine a treste, ktoré podáva a pred súdom zastupuje prokurátor.

1. Preskúmanie a predbežné prejednanie obžaloby

Preskúmanie obžaloby

Obžalobu podanú na súde pre prečin a zločin s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou 8 rokov preskúma *samosudca* podľa jej obsahu a obsahu spisu. Skúma sa, či prípravné konanie prebiehalo zákonným spôsobom, či výsledky dostatočne odôvodňujú postaviť obvineného pred súd, či trvajú naďalej dôvody väzby ap. Samosudca môže postúpiť vec príslušnému súdu; postúpiť vec inému orgánu; trestné stíhanie zastaviť; trestné stíhanie prerušiť; odmietnuť obžalobu a vrátiť ju prokurátorovi, ak zistí závažné procesné chyby (najmä porušenie práva na obhajobu); trestné stíhanie podmienene zastaviť; vydať trestný rozkaz; postúpiť vec senátu. Ak samosudca obžalobu prijme, nariadi hlavné pojednávanie, určí jeho termín a rozsah dokazovania.

Predbežné prejednanie obžaloby

Obžalobu podanú na súde pre zločin s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou osem rokov preskúma *predseda senátu* a podľa jej obsahu a obsahu spisu posúdi, či ju treba predbežne prejednať na zasadnutí senátu alebo či o nej môže nariadiť hlavné pojednávanie.

Predbežné prejednanie obžaloby sa koná na verejnom zasadnutí. Pri predbežnom prejednaní obžaloby súd preskúma obžalobu a zákonnosť dôkazného materiálu. Predseda senátu alebo ním poverený člen senátu z tohto hľadiska podá správu, pričom sa zameria na otázky, ktoré treba riešiť. Pri predbežnom prejednaní obžaloby môže súd vypočuť obvineného aj poškodeného a zadovážiť aj ďalšie potrebné vysvetlenia. Súd zároveň zistí, či prokurátor a obvinený nechcú uzavrieť dohodu o vine a treste. Súd v takom prípade verejné zasadnutie preruší na potrebný čas a umožní prokurátorovi a obvinenému uzavrieť dohodu o vine a treste. Pri predbežnom prejednaní

obžaloby súd môže postúpiť vec príslušnému súdu, ak nie je sám na jej prejednanie príslušný; môže postúpiť vec inému orgánu; môže trestné stíhanie zastaviť; trestné stíhanie prerušiť a pod., alebo nariadi hlavné pojednávanie, pričom určí termín konania, jeho rozsah a spôsob dokazovania.

2. Hlavné pojednávanie

Termín hlavného pojednávania určí predseda senátu tak, aby obžalovaný od doručenia predvolania, prokurátor a obhajca od upovedomenia mali lehotu *aspoň 5 pracovných dní*. Túto lehotu možno za určitých podmienok stanovených týmto zákonom skrátiť. U ostatných osôb, ktoré sa na hlavné pojednávanie predvolávajú alebo o ňom upovedomujú, treba spravidla zachovať aspoň trojdňovú lehotu. Hlavné pojednávanie sa koná zásadne verejne, aby verejnosti bola poskytnutá v čo najširšej miere možnosť sledovať prejednanie veci a aby sa tak čo najúčinnejšie prejavilo výchovné pôsobenie trestného stíhania na verejnosť. Verejnosť môže byť z hlavného pojednávania vylúčená len vtedy, ak by verejné prejednávanie veci ohrozilo napr. tajomstvo chránené osobitným zákonom, verejný poriadok, mravnosť alebo bezpečnosť, alebo ak to vyžaduje iný dôležitý záujem obžalovaného a iné. Verejnosť možno vylúčiť aj na časť hlavného pojednávania. O vylúčení verejnosti rozhodne súd.

V takom prípade osoby, ktoré hlavné pojednávanie sledujú ako verejnosť, sú povinné opustiť pojednávaciú miestnosť. Osoby, ktoré rušia poriadok, môže predseda senátu z pojednávacej siene vykázať, môže dať vyviešť alebo môže uložiť poriadkovú pokutu. *Rozsudok* musí byť vyhlásený *vždy verejne*, aj v prípade, ak bola verejnosť z hlavného pojednávania vylúčená.

a) Začiatok hlavného pojednávania

Hlavné pojednávanie sa koná za stálej prítomnosti všetkých členov senátu, zapisovateľa a prokurátora:

- hlavné pojednávanie začína a vedie *predseda senátu*, ktorý otvorí hlavné pojednávanie oznámením veci, ktorá bude prejednávaná,
- zistí, či sú prítomné osoby, ktoré boli na hlavné pojednávanie predvolané alebo o ňom upovedomené, a overí ich totožnosť,
- následne predseda senátu vyzve prokurátora, aby predniesol obžalobu,
- po prednesení obžaloby predseda senátu vyzve obhajcu, aby zaujal stanovisko k obžalobe,
- súd potom vyzve poškodeného, aby sa vyjadril, či navrhuje, aby sa obžalovanému uložila povinnosť na náhradu škody a v akom rozsahu.

b) Dokazovanie

- predseda senátu umožní prokurátorovi výsluch obžalovaného,
- po skončení výsluchu obžalovaného prokurátorom má právo vypočúť obžalovaného obhajca,
- so súhlasom predsedu senátu prokurátor, obhajca, poškodený alebo zúčastnená osoba po skončení výsluchov môžu klásť obžalovanému doplňujúce otázky,
- ak obžalovaný využije svoje právo a odoprie výpoveď, je potrebné prečítať zápisnicu o jeho skoršej výpovedi,
- strany môžu namietat' prípustnosť otázky položenej tým, kto vypočúva; o námietke rozhodne predseda senátu; o námietke predsedu senátu, sudcu alebo prísediaceho rozhodne senát,
- nasleduje vykonávanie ďalších dôkazov – výsluch svedkov (nevypočutý svedok nesmie byť prítomný pri výsluchu obžalovaného a iných svedkov; svedok je povinný pred výsluchom na súde zložiť prisahu), posudky znalcov a štátnych orgánov, rôzne listinné dôkazy a pod.

c) Záver hlavného pojednávania

- v prípade, že niet ďalších dôkazných návrhov alebo súd rozhodne, že sa ďalšie dôkazy nebudú vykonávať, vyhlási predseda senátu dokazovanie za skončené a udelí slovo na záverečné reči (prehovorí prokurátor, zástupca záujmového združenia občanov, poškodený, zúčastnená osoba, obhajca obžalovaného a obžalovaný),
- po skončení záverečných rečí a pred odchodom na záverečnú poradu *udelí* predseda senátu *obžalovanému posledné slovo*, počas tohto prejavu nesmie obžalovanému ani súd, ani nikto iný klásť otázky,
- ak sa objaví prekážka, pre ktorú nemožno hlavné pojednávanie vykonať alebo v ňom pokračovať, súd odročí hlavné pojednávanie a určí termín, kedy sa bude konať ďalšie hlavné pojednávanie.

Rozhodnutie na hlavnom pojednávaní

Na záver hlavného pojednávania môže súd vydať rôzne rozhodnutia:

- vrátiť vec prokurátorovi na došetrenie,
- postúpiť vec inému súdu alebo inému orgánu,
- zastaviť trestné stíhanie,
- podmienene zastaviť trestné stíhanie a schváliť zmier,
- prerušiť trestné stíhanie,

- rozhodnúť rozsudkom, či sa obžalovaný uznáva za vinného alebo či sa spod obžaloby oslobodzuje.

Výrok súdu musí obsahovať *odôvodnenie*.

3. Odvolacie konanie

Proti rozhodnutiu súdu, ktoré ešte nenadobudlo právoplatnosť, je možné uplatniť *riadne opravné prostriedky*. Medzi riadne opravné prostriedky sa zaraďujú: *odvolanie, sťažnosť a odpor proti trestnému rozkazu*.

Opravným prostriedkom proti rozsudku súdu prvého stupňa je *odvolanie*. Odvolanie sa podáva na súde, proti ktorému rozsudku smeruje, a to do 15 dní od oznámenia rozsudku.

O odvolaní proti rozsudku okresného súdu rozhoduje krajský súd. O odvolaní proti rozsudku Špecializovaného trestného súdu rozhoduje Najvyšší súd SR. Odvolanie možno podať písomne, ústne do zápisnice, telegraficky, telefaxom, elektronickými prostriedkami.

Sťažnosť – je riadnym opravným prostriedkom proti rozhodnutiam orgánov činných v trestnom konaní, teda proti rozhodnutiam policajta, okrem uznesenia o začatí trestného stíhania. Uznesenie súdu alebo prokurátora možno napadnúť len v prípadoch, v ktorých to ustanovuje zákon, a ak rozhoduje vo veci v prvom stupni.

Odpor proti trestnému rozkazu – podáva sa na súde, ktorý trestný rozkaz vydal, a to do 8 dní od jeho doručenia. Podať ho môžu obvinený a osoby, ktoré sú oprávnené podať v jeho prospech odvolanie, ako aj prokurátor.

Mimoriadne opravné prostriedky

Možno ich uplatniť, keď rozhodnutie súdu nadobudlo právoplatnosť. Medzi mimoriadne opravné prostriedky sa zaraďujú: *zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní, dovolanie, obnova konania*.

Zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní – právoplatné rozhodnutie prokurátora alebo policajta zruší generálny prokurátor, ak bol porušený zákon. Návrh sa podáva do 3 mesiacov od právoplatnosti napadnutého rozhodnutia.

Po zrušení napadnutého rozhodnutia alebo jeho časti generálny prokurátor rozhodne vo veci sám, alebo prikáže orgánu, o ktorého rozhodnutie spravidla ide, aby vo veci znovu konal a rozhodol.

Dovolanie – smeruje k náprave právnych chýb v trestnom konaní. Dovolanie možno podať proti právoplatnému rozhodnutiu súdu, ktorým bol porušený

zákon, alebo ak boli porušené ustanovenia o konaní, ktoré mu predchádzalo (napr. vo veci rozhodol nepríslušný súd, súd rozhodol v nezákonnom zložení, zásadným spôsobom bolo porušené právo na obhajobu a iné). Dovolanie vo veci právoplatného rozhodnutia súdu môže podať *minister spravodlivosti* len na podnet. Proti právoplatnému rozhodnutiu súdu druhého stupňa môže podať dovolanie z dôvodu uvedeného v zákone *generálny prokurátor* proti ktorémukoľvek výroku, *obvinený* vo svoj prospech proti výroku, ktorý sa ho priamo týka.

V prospech obvineného, s jeho výslovným písomným súhlasom, môže dovolanie podať aj *príbuzný obvineného* v priamom pokolení, jeho súrodenec, osvojiteľ, osvojenec, manžel alebo druh. Ak je obvinený mladistvý, dovolanie môže podať jeho *zákonný zástupca* alebo *obhajca*.

Obnova konania – sa povolí, ak vyšli najavo nové skutočnosti a dôkazy; ak orgán činný v trestnom konaní v pôvodnom konaní porušil svoje povinnosti.

4. Vykonávacie konanie

Je posledným štádiom trestného konania. Ide o výkon právoplatného odsudzujúceho rozsudku. Výkon trestu alebo ochranného opatrenia zariaďuje súd, ktorý vo veci rozhodol na prvom stupni. Vykonávacieho konania sa zúčastňujú tiež orgány štátnej správy, obce a záujmové združenia občanov, a to podľa povahy vykonávacieho konania. (Zdroj: www.aspi.sk)

Trestné právo je právnym odvetvím, prostredníctvom ktorého možno najintenzívnejším spôsobom zasiahnuť do základných práv a slobôd jednotlivca. Je preto dôležité, aby orgány štátu využívali prostriedky trestného práva uvážlivo. Treba mať na zreteli ich účel, ktorým je predchádzanie a zamedzenie trestnej činnosti, spravodlivé potrestanie páchatelov a výchova občanov k zachovávaniu zákonov a pravidiel občianskeho spolužitia (Vojčík a kol., 2004).

AKTIVITA č. 8

Názov: Súdne pojednávanie

Cieľ: Oboznámiť sa s činnosťou súdov v praxi. Napĺňanie preventívnej funkcie trestného práva.

Kľúčové kompetencie: kognitívne – riešenie problémov, logické myslenie, komunikácia

Pomôcky: pero a papier

Práca v triede: skupinová, individuálna

Čas: 1 deň

Zadanie: Zúčastníte sa súdneho pojednávania. Pôjde o hlavné pojednávanie vo veci...

Poznámka autorky: Žiaci sú oboznámení, v akej veci bude súd pojednávať, podľa toho, čo sa podarí na súde vybaviť. Odporúčame zúčastniť sa len takého pojednávania (na okresnom súde), ktoré je vhodné pre žiakov príslušného veku.

Zoberiete si so sebou pero a papier. Rozdelíte sa na skupiny po 4 žiakoch. Vašou úlohou bude pozorovať a zaevidovať si prácu súdu. Každá skupina si bude všimáť prácu jednotlivých účastníkov a jednotlivé štádiá hlavného pojednávania.

1. skupina si bude všimáť prácu predsedu senátu (príp. samosudcu), členov senátu a ich miesto v pojednávacej miestnosti;
2. skupina si bude všimáť prácu prokurátora, jeho miesto v pojednávacej miestnosti;
3. skupina si všimne prácu obhajcu a jeho miesto v pojednávacej miestnosti;
4. skupina zistí všetkých účastníkov na hlavnom pojednávaní a ich činnosť na hlavnom pojednávaní;
5. skupina bude pozorovať obžalovaného; kto mu dáva otázky; či sa s niekým radil; kde sedí; kedy mu bolo udelené záverečné slovo a či sa ho vtedy niekto na niečo pýtal;
6. skupina si bude všimáť celý postup hlavného pojednávania – jednotlivé fázy. Po skončení pojednávania sa stretnete s predsedom senátu (príp. samosudcom) a môžete mu položiť otázky k prejednávanému prípadu alebo aj iné otázky, ktoré vás zaujímajú.

Postup: Vopred vybavíme pojednávanie na súde.

Poznámka autorky: Zúčastniť sa hlavného pojednávania je možné predtým,

než sa žiaci oboznámia s témou súdne konanie alebo po prebratí uvedeného učiva. Citlivo zvážime, akého pojednávania sa žiaci majú zúčastniť. Na niektorých pojednávaniach, ktoré riešia závažné trestné činy, sa vyžaduje, aby žiaci dosiahli vek 18 rokov. S predsedom senátu (príp. samosudcom), ktorý bude prejednávať trestný čin, je vhodné dohodnúť sa, aby po skončení pojednávania zrealizoval so žiakmi besedu k prejednáwanej veci, prípadne zodpovedal žiakom na ich otázky.

Žiakov vopred upozorníme na správanie pred vstupom do priestorov súdu – vykonáva sa kontrola – a v pojednávacej miestnosti. Zároveň upozorníme aj na to, že môže nastať situácia, že žiaci prídu na súd a hlavné pojednávanie sa z určitých dôvodov zruší.

Triedu rozdelíme na štvorčlenné skupiny. Každá skupina dostane konkrétnu úlohu, ktorú bude v priebehu hlavného pojednávania riešiť. Žiaci si môžu vopred pripraviť otázky, ktoré ich zaujímajú. K prejednáwanej veci sa budú môcť opýtať až po skončení pojednávania – na besede s predsedom senátu (príp. samosudcom).

Záver: Na ďalšej vyučovacej hodine zhodnotíme správanie žiakov na hlavnom pojednávaní. Potom každá skupina informuje ostatných spolužiakov o tom, čo si na pojednávaní mali všimnúť, čo si všimli a zaevidovali. Potom sa opýtame ostatných žiakov, či si všimli ešte niečo iné, čo skupina nespomenula. Takýmto spôsobom sa vystriedajú všetky skupiny. V súlade s praktickou ukážkou učiteľ buď zopakuje učivo *súdne konanie* alebo na základe uvedenej skúsenosti so žiakmi učivo preberie.

Reflexia: Páčilo sa mi hlavné pojednávanie? Čo ma na pojednávaní prekvapilo? Je práca sudcov, prokurátorov, obhajcov náročná? Chcel by som takéto povolanie vykonávať? Ak áno, prečo, ak nie, prečo?

Zoznam použitej literatúry

- ĎURAJKOVÁ, D., KOPECKÁ, H., VARGOVÁ, D. 2011. *Občianska náuka pre 3. ročník gymnázia*. 1. vyd. Bratislava : SPN, 2011. ISBN 978-80-10-020252-2.
- KOPECKÁ, H., MRÁZKOVÁ, V. 2006. *Trestné právo VI*. 1. vyd. Bratislava : MPC v spolupráci s Učiteľským neinvestičným fondom, 2006. ISBN 978-80-7164-407-2.
- MARTINSKÁ VAVROVÁ, A. 2012. *Príprava na maturitu náuka o spoločnosti, občianska náuka*. Bratislava : Príroda, s. r. o., 2012. ISBN 978-80-07-02026-9.
- VOJČÍK, P. a kol. 2004. *Základy práva*. Nitra : Enigma, 2004. ISBN 80-89132-08-1.

Internetové zdroje:

www.aspi.sk

www.prezident.sk

www.profutbal.sk

www.zachranari.sk

Názov:	Trestné právo
Autor:	Mgr. Gabriela Vincencová
Recenzenti:	PaedDr. Eva Frišová PhDr. Daniela Ďurajková
Vydavateľ:	Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave
Odborná redaktorka:	Mgr. Terézia Peciarová
Grafická úprava:	Ing. Monika Chovancová
Vydanie:	1.
Rok vydania:	2014
Počet strán:	72
ISBN	978-80-8052-671-9